

ਤਬਦੀਲੀ ਪਸੰਦ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਲਲਕਾਰ

ਪੰਦਰਵਾੜਾ ♦ ਸਾਲ 5 ♦ ਅੰਕ 5 ♦ ਅੰਕ ਮਿਤੀ -16 ਅਪ੍ਰੈਲ 2016 ♦ ਕੀਮਤ 5 ਰੁਪਏ

ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਕਤਲਾਂ 'ਚ ਰੁਲਦੀਆਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹਰ ਇੱਜ਼ਤ, ਪੁੰਪਰਾ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਓ !

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਪੰਨੇ ਆਪਣੀ ਪੰਸਦ, ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਆਮ ਹੀ ਲਾਲ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮਜੀਠਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਕਾਰਨ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ 'ਚ ਬੇਹਰਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਿਸਮ ਸਿਰਫ 21 ਤੇ 19 ਸਾਲ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋੜੇ ਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਾ ਕੇ 11 ਜੁਲਾਈ 2015 ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਧਨੌਲਾ ਖੁਰਦ (ਬਰਨਾਲਾ) ਵਿਖੇ ਅਣਖ ਖਾਤਰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਤੇ ਭਰਾ ਨੇ ਨਵ ਵਿਆਹੇ ਜੋੜੇ ਉੱਤੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਸਬਾਲ ਦਾ ਡੰਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦਾਤਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਈ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇਸੇ 8 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿਓ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਇਸਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀ ਮਰਨੋਂ ਬਚ ਗਈ।

“ਅਣਖ” ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਕਤਲ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਤਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਬੇਰਹਿਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੰਜੋੜ ਸੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ! ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਂਚੀ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋੜੇ ਦਾ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੁੜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੰਨ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਫੁੱਲ ਉੱਸਲਵੱਟੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੇ ਸਭ ਜਾਣਦਿਆਂ ਵੀ ਉਸ ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਖਿੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ...

2014 'ਚ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੋੜੇ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ 40 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਹੀ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਮੋਗਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰਦਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੱਧਾ ਗਲ ਵੱਢਿਆ, ਫੇਰ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਗੁੱਟ ਵੱਢ ਦਿੱਤੇ, ਫੇਰ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਅੰਤ ਅੱਧਮਰੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ।

ਜੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੁੱਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲਓ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਦੇ ਤਮਗੇ ਸਾਡੀ ਅਖੌਤੀ ਮਹਾਨ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਟੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 5000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੌਜਵਾਨ ਅਣਖ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸਲ ਗਿਣਤੀ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਿਲੀ-ਭੁਗਤ ਨਾਲ “ਬਾਹਰੋ-ਬਾਹਰ” ਮਾਮਲੇ ਨਿਪਟਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ

ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਰਿਆਣੇ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋੜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਨੂੰਨ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਵੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਸ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਨੂੰਨ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਰਥਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਰਸੂਖ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਬੇੜੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਸਮੁੱਚਾ ਪੁਲਿਸ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਢਾਂਚਾ ਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਖੁਦ ਇਸੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਖੁਦ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਣਖ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੋਈ ਨਿਰੋਲ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਅਣਖ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਇਹਨਾਂ ਕਤਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਸਰੀ ਗੰਧਲੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਅਣਖ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਇਹਨਾਂ ਕਤਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਤਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਹਨ- ਦੂਜੀ ਜਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਗੋਤ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਤੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਣਖ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਇਹ ਕਤਲ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਆਪ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈਕੜ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ

ਆਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਟੁੱਟੀ ਇਸ ਹੈਕੜ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਵਹਿਸ਼ੀ ਗੁੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਇਸ ਸੜਾਂਦ ਮਾਰਦੀ ਹੈਕੜ ਤੇ ਗੰਧਲੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਹੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ, ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ, ਧਮਕਾਉਣਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨਾ, ਘਰ-ਘਾਟ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਦਲੇ ਲਈ ਜਾਂ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਯੌਨ-ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਸੇ ਘਟੀਆ ਤੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹਿਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨਾ, ਪੜਾਈ ਛੁਡਵਾਉਣਾ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੈਦੀ ਬਣਾਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਝੱਟਪਟ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣਾ ਵੀ ਇਸੇ “ਅਣਖੀ” ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਭਿਅਕ ਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਹਾਉਂਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਮ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਭਾਰਤੀ (ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ) ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜਤਾ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਜ਼ਾਦੀ ਜਿਹੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। >>>

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜ਼ਬਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰੋ

ਉਂਝ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ 'ਚ ਭਾਕਪਾ ਮਾਓਵਾਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕੀ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜ਼ਬਰ ਜ਼ਾਰੀ ਹੈ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਚਾਨਕ ਤੇਜ਼ੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਅਖੌਤੀ ਮੁੱਖ-ਧਾਰਾ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਇੱਕ ਕੰਮਕਾਜੀ-ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੁਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਵੀਂ ਜਿਹੀ ਖ਼ਬਰ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕਿਤੇ ਪੂਰਣ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਬਸਤਰ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ‘ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਗਰੀਨ ਹੰਟ’ ਮੁੜ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਨਾਮ ‘ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਗਰੀਨ ਹੰਟ ਗੀਡਕਸ’ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਹੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ, ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਫੌਜੀ ਬਲ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਪਿਛਲੇ 7-8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਰ ਕਿਸੇ ਅਖੌਤੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਹਰ ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਪੂਰਣ ਬਲੈਕਆਊਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਣਐਲਾਨੀ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਦਿਖ ਰਹੀ ਹੈ। ‘ਦੇਸ਼-ਧ੍ਰੋਹੀਆਂ’ 'ਤੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦੀ ਕੁੱਤੇ ਭਕਾਈ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਹਿੱਕ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 19 ਤੋਂ 24 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਤੱਕ ਬੀਜਾਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤਿਆਂ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤੇ, ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬੁਰਜੂਆ ਮੀਡੀਆ ਮੂੜ ਦੀ ਝੰਗ ਵਾਂਗ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ‘ਲਿੰਗ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜ਼ਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਔਰਤਾਂ’ ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀ। ਇਸੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬੀਜਾਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਹੋਏ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ

ਦੀਆਂ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਤੱਥ ਤੋਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਜਨਵਰੀ 2016 ਵਿੱਚ ਹੀ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 23 ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ 50 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਜ਼ਬਰ ਦੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸੋਨੀ ਸੋਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੁਬਾਰਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 20 ਫਰਵਰੀ 2016 ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕੈਮੀਕਲ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਾਰਾ ਮੂੰਹ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਘਰ ਢਾਹੁਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਹ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਛੱਡ ਜਾਵੇ। ਮੁੜ ਤੋਂ ਯਾਦਦਿਹਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੋਨੀ ਸੋਰੀ ਇੱਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ 2011 ਵਿੱਚ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਮੜ੍ਹਕੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਸ ਜ਼ਬਰ ਦੀ ਇੱਤਹਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਭਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਿਰਫ

ਸੋਨੀ ਸੋਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਮ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਓਵਾਦੀ ਹਮਾਇਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡੱਕਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਤੜੀਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨ ਹਿੰਮਾਸ਼ੂ ਕੁਮਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੌ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੇਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਜੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ। 17 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ “ਨਿਊਜ਼ ਪੋਰਟਲ ਸਕਰੋਲ” ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਮਾਲੀਨੀ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਇਲਾਕਾ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ 18 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ‘ਜਗਦਲਪੁਰ ਲੀਗਲ ਏਡ ਗਰੁੱਪ’ ਨਾਂ ਦੀ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨ ਵਕੀਲ ਕੁੜੀਆਂ ਸ਼ਾਲਨੀ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਈਸ਼ਾ ਖੰਡੇਵਾਲ ਦੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਨੇ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 3 'ਤੇ)

ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਕਤਲਾਂ 'ਚ ਰੁਲਦੀਆਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਇੱਜ਼ਤਾਂ

(ਪੰਨਾ 1 ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ)

ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਇਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਕਾਰਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦ ਸੋਚਣੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਮੱਧਯੁਗੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ, ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਵੀ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਤਬਕੇ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ

ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦੂਜਾ ਤਬਕਾ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹੱਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਬਿਹਤਰੀ, ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹੇ ਮਹੱਲ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀ ਲੁੱਟ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਨ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਾਂ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਕਲਾਕਾਰ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵੀ ਘੱਟ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੱਧਯੁਗੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਟਿਕੇ

ਇਸ ਲੋਹੂ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਹੀ ਹਿੱਤ ਪੂਰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਢਾਂਚਾ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਣਖ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਕਤਲਾਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਸਵਾਲ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਆਪ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਇਸ ਮਨੁੱਖਦੋਖੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜਾਂ ਇੱਥੇ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਧਾਰਤ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ

ਸੰਘਰਸ਼ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਅੰਗ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਬਰਾਬਰੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕਤਲ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਇੱਜ਼ਤ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਮੱਧਯੁਗੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। •

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਜ਼ਬਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰੋ

(ਪੰਨਾ 1 ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ)

ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦੋਵਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦੀ ਸੱਟੇ ਮਕਾਨ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਏਗਾ। ਪੁਲਸ ਦੇ ਡਰੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਰਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਹੀ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। 16 ਜੁਲਾਈ 2015 ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਸੋਮਾਗੁ ਨਾਗ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹਮਾਇਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤੰਬਰ 2015 ਸੰਤੋਸ਼ ਯਾਦਵ ਨਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੂੰ 'ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਰੋਕਥਾਮ ਕਮਿਸ਼ਨ' ਅਤੇ 'ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕਿਊਰਟੀ ਐਕਟ' ਤਹਿਤ ਫੜ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹਨੂੰ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੀਪਕ ਜਾਇਸਵਾਲ ਜਿਹੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਇਸੇ ਲੜੀ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕਿਸ਼ਤ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਣਐਲਾਨੀ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਟੋਡੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੀਡੀਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਚੁੰਘਣੀ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸੱਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਇਹਨਾਂ

ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾ ਚਾਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਇੱਝ ਨੱਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ' ਦੀ ਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿਰਫ ਜੂਨ ਅਤੇ ਨਵੰਬਰ 2014 ਵਿੱਚ 377 ਅਖੌਤੀ ਮਾਰਿਆ ਗਏ ਹਨ ਨੇ 'ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਕੀਤਾ', ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 270 ਆਮ ਪੇਂਡੂ ਸਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਗਏ ਜਾਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਾਲ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦਾ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦਾ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਵੀ ਦੁਸ਼ਵਾਰ ਹੈ ਉੱਥੇ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਜਿਹੀਆਂ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਗਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਗੱਠਜੋੜ' ਮੁਤਾਬਕ 2014 ਵਿੱਚ ਇਸਾਈਆਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਕੁੱਲ 147 ਮਾਮਲੇ ਹੋਏ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ ਬਸਤਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ। ਮਈ 2014 ਵਿੱਚ ਸਿਰਿਸਗੁਡਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਨ ਕਾਰਡ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਲਈ 200 ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਦ ਇਸਾਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ

ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਦੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਟਾਪਾ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਫਿਰ ਸਿਰਿਸਗੁਡਾ ਦੀ ਗਰਾਮ ਸਭਾ ਨੇ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਗੈਰ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਨੂੰਨੀ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਐਕਟ (129 ਜੀ) ਦੇ ਇੱਕ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 60 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪਿੰਡਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ। ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕਵਰੇਜ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ 2014 ਵਿੱਚ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਈ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੰਗੇ-ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਹਕੂਮਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਦਿਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਤੱਕ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਲਈ ਉੱਠਦੀ ਹਰ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮਾਰਿਆ ਕਹਿਕੇ ਦੱਬਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਰਿਆ ਗਏ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਕੂਮਤੀ ਜ਼ਬਰ

ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੋਏ ਆਮ ਆਦਿਵਾਸੀ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. (ਮਾਰਿਆਈ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਆਦਿਵਾਸੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਲ-ਜੰਗਲ-ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਇਹ ਇਨਕਾਰ ਗਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਕੂਮਤ ਵੇਦਾਂਤਾ, ਅੰਬਾਨੀ, ਅਡਾਨੀ, ਬਿਰਲੇ-ਟਾਟੇ ਜਿਹਿਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਐਮ.ਓ.ਯੂ. ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਅਧੀਨ ਇਹ ਜਲ-ਜੰਗਲ-ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕਰਵਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਟ੍ਰਿਲੀਅਨਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਦੱਬੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਕੁੰਡਲੀ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ 'ਨਾਗ' ਭਾਸ਼ਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ 'ਚ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਢਾਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ ਹਕੂਮਤੀ ਜ਼ਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰੇ। •

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁਣ ਆਈਆਈਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਾਤ

ਹੈ। ਹੁਣ ਸਮੁੱਚੀ ਇਰਾਨੀ ਨੇ ਆਈਆਈਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸੰਗਾਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਆਈਆਈਟੀ ਦੀ ਫੀਸ ਹੁਣ 90,000 ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ਸਿੱਧਾ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਧਾ ਦੁੱਗਣੇ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ (2.23 ਗੁਣਾ) ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਫੀਸ 2013 ਵਿੱਚ 50,000 ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 90,000 ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 3 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਫੀਸਾਂ ਵਿੱਚ 4 ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਚੱਲਦੀਆਂ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (ਆਈਆਈਟੀ) ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। 2014 ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 16 ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਸਾਲ 22 ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ 60,000 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਧੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤ, ਅਨਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਕੁੱਝ ਰਾਖਵਾਂ ਕੋਟਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਮਾਫ਼ ਅਤੇ 5 ਲੱਖ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ 66 ਫੀਸਦੀ ਫੀਸ ਮਾਫ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੁੱਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਇਹ ਰਾਹਤ ਇਸ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਆਈਆਈਟੀ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਵਧੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਨਾਲ ਹੁਣ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਨਾਢ ਤਬਕੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣ ਕੱਢੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਂ ਕਹੀਏ ਕਿ ਆਈਆਈਟੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਆਰਥਿਕ ਅਧਾਰ

'ਤੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲੱਖਾਂ-ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਆਈਆਈਟੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਲਈ ਬੰਦ। ਫੀਸਾਂ ਵਧਾਉਣ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ "ਖਰਚੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ" ਦਾ ਘਸਿਆ-ਪਿਟਿਆ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਧੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਸਹਾਰੇ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ। ਇਹ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਪੈਸੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਆਮਦਨ ਖਰਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉੱਥੇ ਖਰਚੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਭੱਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰਾਸ਼ੀ ਖਰਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁੱਲ ਬਜਟ ਦੀ 3 ਤੋਂ 4 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਗੂਣੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਦਾ ਬਜਟ 72,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਜੋ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 3.7 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦਾ

ਹੈ। ਇਹ ਰਾਸ਼ੀ ਵੀ 2 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖਰਚੀ ਰਾਸ਼ੀ (82,000 ਕਰੋੜ) ਨਾਲੋਂ 10,000 ਕਰੋੜ ਘੱਟ ਹੈ। 72,000 ਦੇ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਿਰਫ਼ 28,840 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੱਧੀ 55 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹ 9316 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 4287 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ 72,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁੱਝ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ 1,14,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨਾਲੋਂ 1.5 ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੱਜ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਸਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਮਕਸਦ ਡਿਗਰੀਆਂ ਵੇਚ ਕੇ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਤੋਂ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਕਮਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਮੋਦੀ ਦੇ "ਅੱਛੇ ਦਿਨ" ਅਤੇ ਇਹੋ ਹੈ ਮੋਦੀ ਦੀ "ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ ਜੈ"!

• ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਨਾਥ ? !

ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਹ ਕਿਆਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਨੇ ਉਸਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਪਰ ਇਸਦੀਆਂ ਕਾਫੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੇਹੱਦ ਭਿਆਨਕ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ।

ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੀਡਰ ਹੈ। ਉਹ ਗੋਰਖਪੁਰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਲੀਡਰ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਲੀਡਰ ਆਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸਦੀਆਂ ਫਿਰਕੂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਹਿੰਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੂ ਮਾਹੌਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ/ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਰਥ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਗੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁੱਕਵਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਧਾਰਿਤ ਤਿੱਖਾ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਮਾਹੌਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਯੋਧਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਭੜਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। “ਗਉ ਹੱਤਿਆ”, “ਲਵ-ਜਿਹਾਦ”, “ਧਰਮ ਬਦਲੀ” ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਇਸਾਈਆਂ ਖਿਲਾਫ (ਖਾਸਕਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ) ਨਫ਼ਰਤ ਭੜਕਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ-ਮੋਟੇ ਸਮਾਜਿਕ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਰੰਗਤ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕਈ ਲੀਡਰ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਭੈਅ ਦੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਫਿਰਕੂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਫਿਰਕੂ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਭੜਕਾਊ ਬਿਆਨ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਫਿਰਕੂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ।

ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣੇ ਭੜਕਾਊ ਬਿਆਨਾਂ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੋਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਰੀ-ਗਣੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਉਸਨੇ ਫਰਵਰੀ, 2015 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਅਖੌਤੀ ਲਵ-ਜਿਹਾਦ ਨੂੰ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਇਸ ਯੋਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੜਕੇ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ

ਵਿਆਹੋ ਜਾਣ ਪਿੱਛੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ 100 ਮੁਸਲਿਮ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਹਿੰਦੂ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਰੈਲੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਨਿੱਜੀ ਨੌਜਵਾਨ ਗੁੰਡਾ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ‘ਹਿੰਦੂ ਯੁਵਾ ਵਾਹਿਨੀ’ ਦੇ ਇੱਕ ਆਗੂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਬੇਹੱਦ ਭੜਕਾਊ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਿਤ ਮੁਸਲਿਮ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਸ਼ਣ ਦੌਰਾਨ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਮੰਚ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੀ ਚੁੱਪੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਾਦਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਗਉ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਝੂਠਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਲੋਕ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਨੇ ਦਾਦਰੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ 10 ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲ-ਗੱਲ 'ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਭੇਜ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਦਾ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਲੀਡਰ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਕਿੰਨਾਂ ਖਤਰਨਾਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਇਸਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਇਹਨਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਸਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਮੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਂ ਅਜੇ ਸਿੱਧ ਹੈ। ਉਹ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਗੜਵਾਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਬੀ.ਐਸ.ਸੀ. ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੋਰਖਪੁਰ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਮਹੰਤ ਅਵੈਧਨਾਥ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਯੋਗੀ ਬਣਿਆ। ਅਵੈਧਨਾਥ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਿਆਸੀ ਵਾਰਸ ਐਲਾਨਿਆ। 1998 ਵਿੱਚ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ 28 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਹ ਗੋਰਖਪੁਰ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਇਸ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪਿੱਛੇ ਗੋਰਖਪੁਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਧਾਰ ਤਾਂ ਹੈ ਜੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਖੁਦ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ।

ਉਹ ਇੱਕ ਬੇਹੱਦ ਗਰਮ-ਖਿਆਲੀ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਮਹੰਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਬਹੁਤ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਅਵੈਧਨਾਥ ਤੋਂ ਉਸਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਖੌਤੀ “ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ” ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗੁੰਡਾ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਵੀ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ‘ਹਿੰਦੂ ਯੁਵਾ ਵਾਹਿਨੀ’ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਗੋਰਖਪੁਰ ਅਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਕਸਬਿਆਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਇਸਾਈਆਂ ਸਮੇਤ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਪਸੰਦਾਂ, ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਵਾਲਿਆਂ,

ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਧਰਮ ਬਦਲੀ, ਲਵ ਜਿਹਾਦ, ਗਉ ਹੱਤਿਆ ਆਦਿ ਅਖੌਤੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਦੀ ਯੁਵਾ ਵਾਹਿਨੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅੰਜ਼ਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲਾਂ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਸ਼ਰੇਆਮ ਕਾਰਖਾਨਾ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਯੁਵਾ ਵਾਹਿਨੀ ਸ਼ਰੇਆਮ ਅਜਿਹੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ - “ਗੋਰਖਪੁਰ ਮੇਂ ਰਹਿਨਾ ਹੈ, ਤੋ ਯੋਗੀ-ਯੋਗੀ ਕਹਿਨਾ ਹੈ”। ਇਸ ਨਾਅਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ “ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੇਂ ਰਹਿਨਾ ਹੈ ਤੋ ਯੋਗੀ-ਯੋਗੀ ਕਹਿਨਾ ਹੈ” ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਯੋਗੀ ਦਾ ਗੋਰਖਪੁਰ ਅਤੇ ਆਸਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਰ ਕਾਫੀ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਨ 2007 ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੋਰਖਪੁਰ ਵਿੱਚ ਦੰਗੇ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਖਬਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਦੰਗੇ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਯੋਗੀ ਨੇ ਗੋਰਖਪੁਰ ਦੇ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਬਦਲਵਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉਰਦੂ ਬਜ਼ਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਹਿੰਦੀ ਬਜ਼ਾਰ, ਅਲੀ ਨਗਰ ਦਾ ਆਰਿਆ ਨਗਰ, ਮੀਆਂ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਂ ਮਾਇਆ ਨਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ। ਬਕਰੀਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦੀ ਯੁਵਾ ਵਾਹਿਨੀ ਗੁੰਡਾ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੁਰਗੇ ਅਤੇ ਬੱਕਰੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ।

ਫਿਰਕੂ ਮਾਹੌਲ ਵਿਗਾੜਨ, ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਕਾਲੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜ਼ਾਮ ਦੇਣ, ਲੋਕ ਹਿੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਣ ਦੀ ਉਸਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਸਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ

ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸਦਾ ਤਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਭਾਜਪਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੇਹੱਦ ਭਿਆਨਕ ਹਾਲਾਤ ਬਣਨਗੇ।

ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਕੋਲ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਕੁੱਝ ਮਾੜੇ-ਮੋਟੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਸਕਣਾ ਵੀ ਇਸਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥ ਦੇ ਰਥ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਜਪਾ ਕੋਲ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭਾਜਪਾ ਕੋਲ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਾਰਥੀ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਹੀ ਹੈ।

ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਾ ਤਾਂ ਸਪਾ, ਬਸਪਾ, ਕਾਂਗਰਸ, ਜਿਹੀਆਂ ਵੋਟ ਵੋਟੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੋਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ। ਇਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਮੁਸਲਿਮ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਸਿਆਸਤ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਰਕੂ-ਸਿਆਸੀ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਕਣ ਲਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੁਝਾਰੂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲਹਿਰ ਖੜੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਲਹਿਰ ਖਰੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲਾ ਜਮਹੂਰੀ ਮੋਰਚਾ ਹੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਫਾਸੀਵਾਦ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਯੋਗੀ ਅਦਿੱਤਯਨਾਥ ਜਿਹੇ ਫਿਰਕੂ-ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਧੂੜ ਚਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ● ਰਣਬੀਰ

ਮਈ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਅਮਰ ਰਹਿਣ !

ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚੋ !

131ਵੇਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ

ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਿਵਸ

ਸਮਾਗਮ

ਸਥਾਨ - ਮਜ਼ਦੂਰ ਲਾਈਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਲਾਟ ਨੰ.-4135,
ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਸ. ਕਲੋਨੀ, ਦਿਆਲ ਪਬਲਿਕ
ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਤਾਜਪੁਰ ਰੋਡ, ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਆਯੋਜਕ - ਕਾਰਖਾਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਹੌਜ਼ਰੀ-ਕਾਮਗਾਰ ਯੂਨੀਅਨ
ਸਹਿਯੋਗ - ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਸੰਪਰਕ - 9646150249

ਕਿਰਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਨੌਜਵਾਨ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ

ਪੈਰਿਸ ਕਮਿਊਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਲੋਟੂ ਹਾਕਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਵਾਇਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮਾਰਚ-ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਿਰਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਰੈਲੀਆਂ-ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਵਿੱਚ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਝੜਪਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਜਮ ਕੇ ਡਾਂਗਾਂ ਵਰਾਈਆਂ, ਹੰਝੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਸੁੱਟੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਫੱਟੜ ਹੋਏ ਪਰ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਬਰ ਲੋਕ ਰੋਹ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ। 28 ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮਈ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦਾ ਸੱਦਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਕਰੀਬ 25 ਫੀਸਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ

ਗਿਣਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਉਜ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਕਿਰਤ ਵੇਚਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸਤਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਾਂਗ ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਵੀ ਮੰਦੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਆਮ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਆਸ ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਗੱਢੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਾਰਚ 2014 ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਖੌਤੀ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਸੀ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਖੌਤੀ ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਰਮਾਏ-ਪੱਖੀ ਅਸਲ ਚਿਹਰਾ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਟੌਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਹੁਣ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸਰਕਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕਨੂੰਨੀ ਕਿਰਤ ਹੱਕਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਡਾਕਾ ਮਾਰਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਡਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਫਰਾਂਸ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਥੇ ਕਿਰਤ ਕਨੂੰਨ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ

ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਿਆਦਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਸਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਰਤ ਕਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸਰਕਾਰ ਨਵਾਂ ਕਨੂੰਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕਨੂੰਨੀ ਕਿਰਤ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਜਦ ਮਰਜ਼ੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਛਾਂਟੀ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਛਾਂਟੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁਆਵਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕੱਟ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚਲੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਰ ਉੱਪਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਖਿਲਾਫ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਅੜੀਅਲ ਰੁਖ਼ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਿਰਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬਜਿੱਦ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਸਤਾਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਕਾਰਨ ਗੁੱਸਾ ਹੋਰ ਭੜਕ ਉੱਠਿਆ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟ੍ਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉੱਤੇ ਕਿਰਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੋਏ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨ-ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਮੁਹਾਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ

ਹਨ।
ਫਰਾਂਸ ਵਿਚਲੇ ਇਸ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਘਿਓ-ਖਿਚੜੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਅਖੌਤੀ ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਰੀਕਰਨ-ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ? ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਹਿਣੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਦਾਰੀ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ।

ਅੱਜ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਉਦਾਰੀਕਰਨ-ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਝੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਕਿਰਤੀਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਿਰਤ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਕਿਰਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਘੋਲ ਭਰਪੂਰ ਸਵਾਗਤਯੋਗ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਪੈਰਿਸ ਕਮਿਊਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੂਝਦੇ ਜੂਝਾਰੂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਲਾਮ!

• ਲਖਵਿੰਦਰ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਵੱਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਦਮ

ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਧੱਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪ ਕੇ ਇੱਕ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਖੇਤਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਮਹਿੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਕਿਰਤੀ ਤਬਕਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਦੂਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਬਿਮਾਰ ਹਾਲਤ, ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਡਿੱਗਦਾ ਮਿਆਰ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਘਾਟ ਆਦਿ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਰਗੀ ਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਲੜਖੜਾਉਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਥੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਕਲੱਸਟਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨਾਲ 247, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ 190 ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾਲ 188 ਡਿਗਰੀ ਕਾਲਜ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਯੋਜਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁਣ ਹਰ 35 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਘੇਰੇ (ਕਲੱਸਟਰ) ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਨਹੀਂ ਉੱਸਰੇਗੀ ਸਗੋਂ 35 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਉਸ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਇੱਕ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਹੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ

ਸਿਲੇਬਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ, ਨਤੀਜੇ ਐਲਾਨਣ ਸਮੇਤ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਲਈ ਮੁੱਢਲੇ ਖਰਚੇ ਦਾ 60 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਦਾ ਕਰੇਗੀ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪੱਲਿਓਂ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ 2013 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਕੌਮੀ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਹਿੰਮ (ਰੂਸਾ) ਤਹਿਤ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ 'ਰੂਸਾ' ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਹੀ ਤਰਕੀਬ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਫੰਡਿੰਗ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਅਧੀਨ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਨਿਗੂਣੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵੀ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖਰਚਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ ਸਾਫ਼ ਹੈ। ਰੂਸਾ ਤਹਿਤ ਦੂਜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਫੰਡ ਮਿਲਣਗੇ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਘੱਟ ਮਿਲਣਗੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਨਿੱਘਰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਾਰਨ ਫੰਡ ਨਾ ਹੀ ਮਿਲੇ। ਰੂਸਾ ਤਹਿਤ ਤੀਜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ

ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁੱਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਹਾਇਤਾ ਜਨਤਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮਤਲਬ ਸਰਕਾਰ ਪੈਸਾ ਫੰਡਾਂ ਖੁੱਟੋਂ ਤਰਸਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਨਾਲ ਮੋਟੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇਗੀ।

ਰੂਸਾ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਹਿਮਾਚਲ, ਉੜੀਸਾ ਤੇ ਮੁੰਬਈ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਕੁੱਝ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਕਲੱਸਟਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕਲੱਸਟਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ 3 ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕਲੱਸਟਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਕਲੱਸਟਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹ ਦੇਵੇਗੀ। ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਇਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਨਿਗੂਣੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹਨਾਂ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਕਲੱਸਟਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸਦੇ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 'ਸੈਲਫ ਫਾਈਨਾਂਸਡ ਕੋਰਸ' (ਆਪਣਾ ਵਿੱਤੀ ਖਰਚਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਕੋਰਸ) ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਬੋਝ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਜੇਬ 'ਤੇ ਵਧਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਢਾਂਚਾ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਤੇ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ

ਨਤੀਜਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਡੀ ਦੀ ਵਸਤ ਵਿੱਚ ਵਟ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸਭ ਦਾ "ਅਧਿਕਾਰ" ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਔਕਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ "ਅਧਿਕਾਰ" ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਲਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮਾਜ ਉੱਪਰਲੇ ਕੁੱਝ ਫੀਸਦੀ ਧਨਾਢ ਤਬਕੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਕਿਰਤੀ ਅਬਾਦੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਪਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਿੱਖਿਆ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਅਸਿੱਧੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਪਾਣੀ, ਮਕਾਨ ਜਿਹੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਖਰਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਇਸ ਆਮਦਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਛੋਟਾਂ, ਰਾਹਤ ਪੈਕਜ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਖਰਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਵਿਜੇ ਮਾਲੀਆ 9000 ਕਰੋੜ ਲੈ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ 1.14 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰ ਅਰਬਾਂ- ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਧਨਾਢਾਂ ਦੀਆਂ ਹਥੇਲੀਆਂ ਉੱਤੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਸਿਰਫ 70,000 ਕਰੋੜ ਦੀ ਲਗਭਗ ਨਿਗੂਣੀ ਰਾਸ਼ੀ ਹੀ ਖਰਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਿਰਫ 29,000 ਕਰੋੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁੱਲ ਬਜਟ ਦਾ ਲਗਭਗ 1.5 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਹਮਲੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫ਼ੇਖੋਰੀ 'ਤੇ ਟਿਕੇ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁੱਢ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੜਾਈ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

• ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ

ਕਾਸ਼ ! ਐਪ ਸਟੋਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਐਪ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਐਪਲ ਦੀ ਮੈਨੁਫੈਕਚਰਿੰਗ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾਉਂਦੀ

ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ 'ਐਪਲ' ਦੇ ਆਈ ਫੋਨ, ਆਈ ਪੈਡ, ਆਈ ਪੋਡ, ਲੈਪਟਾਪ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਦਿਵਾਨਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੱਧਵਰਗੀ ਨੌਜਵਾਨ ਤਾਂ ਐਪਲ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹਨ। ਚੰਗੀ ਬ੍ਰਾਂਡਡ ਕਾਰ, ਕੱਪੜੇ, ਐਨਕਾਂ, ਬੂਟਾ ਸਮੇਤ ਐਪਲ ਦੇ ਆਈ ਫੋਨ, ਆਈ ਪੈਡ ਆਦਿ ਵੀ ਅਜੋਕੇ ਰੁੱਖੇ, ਬੇਰਸੇ ਤੇ ਬੇਰੰਗੇ ਮੱਧ-ਵਰਗੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਸਟੇਟਸ ਸਿੰਬਲ ਦਾ ਇੱਕ "ਅਟੁੱਟ" ਅੰਗ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਆਈ ਫੋਨ 4, 4ਐਸ, 5, 5ਐਸ, 6, 6ਐਸ ਆਦਿ ਹਰ ਨਵੀਂ ਸੀਰੀਜ਼ ਜਦ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਚੁਹਾ ਦੌੜ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਪਾਰੀ ਬਲੈਕ ਆਦਿ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਖੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਐਪਲ ਦੇ ਫੋਨਾਂ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਰ ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਐਪਲ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਇੰਨੇ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹਾਂ ਉਹ ਬਣਦੇ ਕਿਵੇਂ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਮਾਜ 'ਚ ਹਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੀ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਕੁਲਾੜੀ 'ਚ ਨਪੀੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਪਲ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਛੋਟ ਇਹ ਗੱਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਚੀਨ 'ਚ ਬਣਦੇ ਐਪਲ ਦੇ ਪੁਰਜੇ ਅਤੇ ਸੈਬਲਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਫਾਕਸਕੋਨ ਅਤੇ ਪੀਗਾਟੋਨ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਭਿਅੰਕਰ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਜੋ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਾਕਸਕੋਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਐਪਲ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੈਮਸੰਗ, ਡੈੱਲ, ਨੋਕੀਆ, ਸੋਨੀ, ਮੋਟੋਰੋਲਾ ਆਦਿ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਬਿਜਲਈ ਪੁਰਜੇ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਫਾਕਸਕੋਨ ਅਤੇ ਪੀਗਾਟੋਨ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਰਬਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ। ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਫਾਕਸਕੋਨ ਤੇ ਪੀਗਾਟੋਨ ਆਦਿ ਕੰਪਨੀਆਂ

ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ 72-72 ਘੰਟੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹਫ਼ਤਾ ਕੰਮ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 12 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਜੋ ਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਓਵਰ ਟਾਇਮ ਬਹਾਨੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੱਡ ਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਪਗ ਇੱਕ ਜਾਂ ਡੇਢ ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਜਾਂ ਫਿਰ 16 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਸਗੋਂ 12 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ 'ਤੇ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਐਪਲ ਦੇ ਸੀਈਓ ਟਿਮ ਕੁੱਕ ਨੂੰ 5.9 ਬਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਭਾਵ 5900000000 ਰੁਪਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਾਕਸਕੋਨ ਦੇ ਸੀਈਓ ਟੈਰੀ ਗੂ ਨੂੰ ਵੀ ਇੰਨੀ ਹੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਫਾਕਸਕੋਨ ਦੇ ਔਸਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ 951000 ਸਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਟਿਮ ਕੁੱਕ ਜਿੰਨੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਇਸ ਮੱਧ-ਵਰਗੀ "ਤਰਕ" ਦੀ ਵੀ ਹਵਾ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਘੱਟ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ'।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਾਈਵਾਨੀ ਕੰਪਨੀ ਪੀਗਾਟੋਨ - ਜਿਸਨੇ ਐਪਲ ਆਈ 6ਐਸ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਫੋਨ ਐਪਲ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹਨ ਤੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਵੀ 10 ਤੋਂ 14 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ 12-12 ਘੰਟੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਖੁੱਡਿਆਂ ਵਰਗੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ 14-14 ਬੰਦੇ ਤੁੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਨ ਭਰ ਹੱਡਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਬੀਬੀਸੀ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੀਗਾਟੋਨ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ 14-14 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਈ ਕਾਮੇ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਹਫ਼ਤਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੰਨਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਕਾਮੇ ਤਾਂ ਇੰਨੇ ਥੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖਾਣ 'ਚ "ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ" ਦੀ ਬਜਾਏ

ਸੌਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਰਬਰ ਤੇ ਭਿਅੰਕਰ ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨ ਵਿੱਡ ਭਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭੁੱਖਾ ਹੀ ਸੌਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਕੰਪਨੀ ਲਈ "ਜਿਉਣ" ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹ ਖੁਦ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ "ਅਜ਼ਾਦ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਭੁੱਖਾ ਸੌਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ। ਇੰਨੇ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦਬਾਅ ਦੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਰਫ਼ਾ-ਦਫ਼ਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ 2010 'ਚ ਫਾਕਸਕੋਨ 'ਚ ਹੋਈਆਂ 14 ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਢਕੀ ਰਿੱਝਣ ਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਹਰ ਦਿਨ ਫਾਕਸਕੋਨ ਜਾਂ ਪੀਗਾਟੋਨ 'ਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਰਵਰੀ, 2015 'ਚ ਪੀਗਾਟੋਨ ਦਾ ਇੱਕ 26 ਸਾਲਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲਿਆ। ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ 12 ਘੰਟੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹਫ਼ਤਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਹੂਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣੇ ਕਮਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੁੱਝ ਕੇ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਫਾਕਸਕੋਨ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਇਸਦਾ "ਹੱਲ" ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਗਰਿੱਲਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੁੱਝ ਕੇ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਨਾ ਕਰੇ। ਭਾਵ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਦੇ "ਸਵੈ-ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ" ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਖੋਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਲੈਣਾ, ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਸੌਣ, ਵਿਹਲ, ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ-ਨਾਤੇਦਾਰੀ ਜਿਹੇ ਮੁੱਢਲੇ ਇਨਸਾਨੀ ਹੱਕ ਵੀ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲੈਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਫਾਕਸਕੋਨ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ 300000-400000 ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ

'ਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਹਜ਼ਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ 'ਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ "ਫੜਿਆ" ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ, ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ, ਬਸ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵੀ 12-12, 16-16 ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ। ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ 'ਚ ਅਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਬਰਬਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਫਾਕਸਕੋਨ ਤੇ ਪੀਗਾਟੋਨ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪੂਰੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਕੇਵਲ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਟ੍ਰੇਲਰ ਹੈ।

ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਭ ਛੱਡ-ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੀਤੇ ਦੇ ਬੈਰ-ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਉੱਚੇ ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਾਹਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਕਨੀਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਉਹ ਕਲਾ, ਸਾਹਿਤ, ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ, ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਆਦਿ ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਕਦਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਕਿਸ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸਾਧਨਾਂ 'ਤੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵਸੋਂ ਫਾਕਸਕੋਨ, ਪੀਗਾਟੋਨ ਆਦਿ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਰਗੀ ਬਰਬਰ ਤੇ ਭਿਅੰਕਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ ਸਗੋਂ ਹਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਕੇਂਦਰਿਤ ਬਣਾਉਣਾ ਅੱਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਣ-ਸਰਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਲਾਭ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹੋਵੇ ਨਾ ਕਿ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਬਰਬਰ, ਭਿਅੰਕਰ ਗ਼ਰੀਬੀ ਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਾ ਬਿਤਾਉਣੀ ਪਵੇ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਟੇਟਸ ਸਿੰਬਲ ਲਈ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਖਿੜੋਣੇ ਦੇ ਸਕਣ।

• ਕੁਲਦੀਪ

ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਚੀਨ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ

ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸਸਤੀ ਕਿਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਰਨ ਚੀਨ ਸਰਮਾਏ ਨਾਲ ਆਫ਼ਰੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਲਈ ਲੁੱਟ ਦੀ ਚਰਾਗਾਹ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। 2007 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪੀ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਵਾੜੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਚੀਨੀ ਅਰਥਚਾਰਾ ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਗਸਤ 2015 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪੀ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਜੋ ਚੀਨੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅੱਜ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਕਟ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਧੜਾਧੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਸਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪੂਰੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਮੰਦੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਮਜ਼ਦੂਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਗਭਗ ਛੇ-ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਉਜ਼ਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਕੰਮ ਲਗਾਤਾਰ ਬੰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2016 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੀ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਧਰਨੇ, ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਅਤੇ ਹੜਤਾਲਾਂ

ਨਾਲ ਹੋਈ।

ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚੀਨ ਦੀ ਸਟੀਲ, ਕੋਲਾ, ਸੀਮੇਂਟ ਅਤੇ ਲੋਹਾ ਸਨਅਤ ਵੀ ਵਾਧੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਮੰਦੀ ਕਾਰਨ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਟੀਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 1 ਕਰੋੜ 50 ਲੱਖ ਟਨ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲਗਭਗ 4 ਤੋਂ 5 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ Reuter ਵੈਬਸਾਈਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲੱਗਭੱਗ 7 ਵੱਡੀਆਂ ਰਾਜਕੀ ਸਨਅਤਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਲਗਭਗ 60 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।

1949 ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜਿਏਦਾਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ

ਵਾਂਚਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 1949 ਤੋਂ 1976 ਤੱਕ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜਿਏਦਾਦ ਰਹਿਤ ਵਾਂਚਾ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੈਦਾਵਾਰ ਪੂਰੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਚੀਨ ਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਰਥਿਕ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਹੋਏ ਪੂਰੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਧਰ ਵੀ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਿਆ। ਪਰ 1976 ਵਿੱਚ ਮਾਓ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਰਾਜ ਪਲਟੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਈ। ਤਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚੀਨ ਦੀ ਅਖੌਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜ਼ਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਜਕੀ ਵਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਖੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੀਨ ਦੀ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਈ ਇਹਨਾਂ ਆਰਥਿਕ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਚੀਨ ਦੀ ਰਾਜਕੀ ਸਨਅਤ ਦੀ ਮੁੜਚਲਾਈ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੀਆਂ-ਖੁਚੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਖੋਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਆਈ ਹੈ। ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 2013 ਦੌਰਾਨ 1200, 2014 ਵਿੱਚ 1300 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੜਤਾਲਾਂ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਹੋਏ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਕੇ 2726 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਸਾਲ 2016 ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਗਭੱਗ 792 ਹੜਤਾਲਾਂ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਖਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਣਛੁਹਿਆ ਹੋਵੇ।

ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜ਼ਾਮ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਇੱਕ ਵਿਸਫੋਟਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਗੇ।

• ਤਜਿੰਦਰ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਸੋਕਾ ਬਨਾਮ ਆਈਪੀਐਲ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸੂਬੇ 'ਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੋਕਾ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕੀਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਬਾਜ਼ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕੀਂ, ਸਮੇਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੱਗਭਗ ਉਸੇ ਹੀ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਸੋਕੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸੂਬੇ 'ਚ ਤ੍ਰਾਹੀ ਮੱਚੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ (ਆਈਪੀਐਲ) ਦਾ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਵੀ ਇਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ 9 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਈਪੀਐਲ ਦੇ ਵੀਹ ਮੈਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 'ਚ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਪਿੱਚਾਂ ਦਾ ਮਿਆਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਡੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਚ ਵੇਖਣ ਆਈ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਅਲੱਗ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਇਹ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਲੋਕਦੋਖੀ, ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀਆਂ ਘਿਨੌਣੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਲੋਕੀਂ ਸੋਕੇ ਕਾਰਨ ਤਿਲ ਤਿਲ ਕਰਕੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਸੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਾਵੀਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ, ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਰਮ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸੂਬੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਏ ਸੋਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਪੰਜਾਹ ਫੀਸਦੀ ਮੀਂਹ ਘੱਟ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆ ਇਹ ਸੋਕਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਂਕਰ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਕੇ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ

ਉਜੜਕੇ ਹੋਰਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਜਿਲ੍ਹੇ ਸੋਕੇ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਕੁੱਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 14,708 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿੰਡ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁੰਬਈ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਉਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿਕੇ ਤ੍ਰਿਹਾਸੇ ਮਰਨ ਲਈ ਸਰਾਪੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਣੀ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਪੀਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਿੰਡ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਸੱਖਣੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸੋਕੇ ਕਰਕੇ ਤਕਰੀਬਨ 90 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਜੋ ਕੁੱਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ 70 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਸੋਕਾ ਮਾਰੇ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਸਵੀਡਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਬਾਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਸੁੱਕ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਸੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬੰਜਰ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਝਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੋਕੇ ਮਾਰੀ ਫਸਲ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ। 2015 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਛਿਮਾਹੀ ਵਿੱਚ ਹੀ 600 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸੂਬਾ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਸੋਕੇ ਕਾਰਨ 1.36 ਕਰੋੜ ਕਿਸਾਨ

ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਮਹਾਨਵਾੜਾ ਤੇ ਵਿਦਰਭਾ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ 60 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਲੱਗਭਗ ਪਿੰਡ “ਸੋਕੇ ਵਰਗੀ” ਹਾਲਤ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋਕੇ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅੱਧੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਅਥਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 2003 ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਕਾ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਮੌਨਸੂਨ ਰੁੱਤ 'ਚ ਹੋਈਆਂ ਜਬਰਦਸਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, 16 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਮੌਨਸੂਨ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 3 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕੁੱਲ ਖੇਤੀ ਯੋਗ 225.56 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 20 ਫੀਸਦੀ ਭਾਵ 44.19 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਕਬਾ ਮੀਂਹਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਕਬਾ ਸੋਕੇ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ। 2011-12 ਵਿੱਚ 31.11 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ, 2012-13 ਵਿੱਚ 48.49 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਸੋਕੇ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ। 2013-14 ਵਿੱਚ ਸੋਕਾ ਪੀੜਤ ਖੇਤਰ ਦਾ ਰਕਬਾ 68.04 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋਕੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸੂਬਿਆਂ ਆਂਧਰਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਕਰਨਾਟਕਾ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਰਕਬਾ ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਇਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੀ ਰਾਜਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਾ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਨਹਿਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ

ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਖੋਚਲ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਾਕਸ ਨਹਿਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਅਣਵਰਤਿਆ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰਾਂ 'ਚ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਕੇ ਦੇ ਹੱਲ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਰੇਲਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕੱਲੀਆਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲਾਤੂਰ ਤੇ ਬੀੜ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਟੈਂਕਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕੋਝੇ ਮਜ਼ਾਕ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਰਾਜਭਾਗ ਦਾ ਅਵਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਨਜ਼ਰੀਆ, ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਦੋਖੀ ਕਾਤਲ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਆ ਰਹੇ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਅਵੇਸਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਹੌਲੇ ਤੋਂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਹਰਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਵੀ ਪਛਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਆਖਰ ਕਿਸਦਾ ? ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਧਨਾਢਾਂ ਦਾ ? ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸੋਚਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਹਿਜ਼ ‘ਮਨੋਰੰਜਨ’ ਖਾਤਰ ਆਈਪੀਐਲ ਦੇ ਮੈਚ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਵੇਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਪਾਣੀ ਖੁੜੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਗਿਣ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।

• ਛਿੰਦਰਪਾਲ

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚਹੇਤੇ

ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਢਾਂਚਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਉੱਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਦੌਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀ ਕੇ ਹੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਐਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਹਵਸ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ। ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਅੰਨੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ, ਭੂਸਰੇ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗੂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹਰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਦਿਨ ਦੂਣਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਚੌਗੁਣਾ ਵਧਦਾ ਰਹੇ। 1991 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੁੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਗਤੀ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਤੇਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਬੇਰੋਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਵੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ, ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੱਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਇਹ ਗਤੀ ਬੇਹੱਦ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਲੋਕ-ਲੁਭਾਊ ਜ਼ਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਕੇ ਸੱਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੋਲਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਸਭਨਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ, ਸਭ ਨਿਯਮ-ਕਾਇਦੇ ਤਾਕ ਉੱਤੇ ਰੱਖਕੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ।

ਇਸੇ ਕੜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਭਾਜਪਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਹੇਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਵਿੱਚ ਅੰਧੇਰੀ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਨਾਚ ਅਕੈਡਮੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਉੱਠਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਚਾਅ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਸਗੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹੇਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਪਸ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਕਲੱਬਾਂ, ਜ਼ਿੰਮਖਾਨਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੰਡੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮਤਲਬ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਾਣੇ-ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਹੀ ਪਰ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿਉਂ ਉਠਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਚ ਵੀ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰੋਕ ਅਤੇ ਸਸਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੜਪਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ ਭੂਮੀ ਅਧਿਗ੍ਰਹਿਣ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਮਿਸਾਲ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਮੁੱਖ-ਮੰਤਰੀ ਅਨੰਦੀਬੇਨ ਪਟੇਲ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਅਨਾਰ ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਭਾਈਵਾਲ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਗੀਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ 422 ਏਕੜ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ 92% ਦੀ ਛੂਟ ਉੱਤੇ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ 2010 ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ‘ਵਾਇਲਡਵੁੱਡ ਰਿਜ਼ਾਰਟ ਐਂਡ ਰੀਏਲਟੀਸ ਪ੍ਰਾ.ਲਿ’ ਨੂੰ 15 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦਰ ਉੱਤੇ 1.5 ਕਰੋੜ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤ 125 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ

ਸੀ। ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਅਨਾਰ ਪਟੇਲ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਦੀ 172 ਏਕੜ ਜ਼ੋਰਈ ਭੂਮੀ ਵੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਵਪਾਰਕ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ-ਕਾਇਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕ ਉੱਤੇ ਰੱਖਣ ਮਗਰੋਂ ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫ਼ੈਸਲਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ ਅਨਾਰ ਪਟੇਲ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ‘ਸਮਾਜਸੇਵਾ’ ਉੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, “ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ 22 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਸਮਾਜ-ਸੇਵਾ ਲਈ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨਾ ਸਭ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।”

ਉਸ ਦੀ ‘ਨੈਤਿਕਤਾ’ ਅਤੇ ‘ਇਮਾਨਦਾਰੀ’ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ-ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਉਜਾੜਨਾ, ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਖੜਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਕਮਾਉਣਾ। ਵੈਸੇ ਇਹਨਾਂ ਪਰਜੀਵੀ ਜਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮੀਦ ਵੀ ਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਲਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣ।

ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੱਚੇ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰਦੇ ਹੋਣ, ਕਰੋੜਾਂ ਬੇਘਰੇ ਹੋਣ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਹਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਸਿੱਖਿਆ-ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਉਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਿਆ-ਸਿਹਤ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖਾਲੀ ਢਿੱਡ ਨੂੰ ਖੋੜਾ ਹੋਰ ਕਸਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਕਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਯਾਸ਼ੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਫੁਕਣ ਵਾਲੇ ਇਹਨਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਲਗਾਮ ਕਸੀ ਜਾਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਜ਼ੂਲ-ਖਰਚੀਆਂ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਉੱਤੇ ਟੈਕਸ ਵਧਾਕੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸਗੋਂ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਬਾਨੀ-ਅਡਾਨੀ ਜਿਹਿਆਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਰਥਚਾਰੇ ਉੱਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਕਟੌਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨਿਚੋੜਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਜੋਰੀਆਂ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸਿੱਧੇ ਕਰਾਂ ਜ਼ਰੀਏ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਖਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਵਸੂਲਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ, ਝੁੱਗੀ-ਝੋਂਪੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਇਹ ਅੰਬਾਨੀਆਂ-ਅਡਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਖ਼ਰਚ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੋਚਣਾ ਅਸੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਬੈਠੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

• ਨਮਿਤਾ

‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ - ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ?

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ‘ਸਮਾਰਟ’ ਬਣੇ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮ ਲੀਡਰ ਵੀ ਬੜੇ ‘ਸਮਾਰਟ’ ਹਨ। ਮੋਦੀ ਤੇ ਇਸਦਾ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਲਾਣਾ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ‘ਸਮਾਰਟ’ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਇਸ ‘ਸਮਾਰਟ’ ਵੋਟ ਮਦਾਰੀ ਦੇ ਝੋਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ‘ਸਮਾਰਟ’ ਲਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ।

ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਸਿਰਫ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਅੰਨ੍ਹੀ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲਾਭ ਲਾਏ ਜਾਣੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਬੇਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਝੂਠੇ ਸੁਫਨੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਮੋਦੀ ਲਾਣਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲਾਭ ਸੁਣ-ਸੁਣਕੇ ਲੋਕ ਅੱਕ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਨਵੇਂ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ, ਖਾਸਕਰ ਮੱਧਵਰਗੀ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਲਾਰਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ - ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ-ਕਸਬੇ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਨਵੇਂ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਬੇਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਆਸ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬਾਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿਕਨੀਆਂ-ਚੌਪੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ-ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਬਿਜਲੀ-ਪਾਣੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੀਵਰੇਜ ਨਿਕਾਸੀ ਦੀ ਹਰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਚੌੜੀਆਂ ਤੇ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੜਕਾਂ-ਗਲੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਣਗੇ। ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਜਾਮਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਝੁੱਗੀਆਂ-ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮੋਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਹਸਪਤਾਲ, ਬਿਏਟਰ, ਪਾਰਕ ਆਦਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਹਾਸਿਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਸ ਸਟਾਪ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੱਠ ਸੌ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ‘ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਪਰਾਧ ਕਿਤੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਫ਼-ਸੁਧਰਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੀ-ਆਧੁਨਿਕ

ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੂਰੇ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਵਾਈ-ਫਾਈ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸਹੂਲਤ ਮੁਹੱਈਆ ਰਹੇਗੀ। ਕੂੜਾ-ਦਾਨ ਭਰ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਅਲਾਰਮ ਵੱਜ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੜਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਚੱਲ ਪੈਣਗੀਆਂ, ਜਾਣ ‘ਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਖਾਲੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਈਟਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬੜੀ ਬੱਚਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਤਲਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੇਹੱਦ ਹਸੀਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਗਿਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇਗਾ। ਨਵੇਂ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ‘ਤੇ ਬਣਨਗੇ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪਹੁੰਚਣਗੀਆਂ। ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਬਣਨ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਫਾਇਦੇ ਮਿਲਣਗੇ।

ਮੋਦੀ ਤੇ ਇਸਦੇ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਨਾਂ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਬਦਲ ਕੇ ‘ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਮਾਰਟ ਮਸ਼ੀਨ’ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਈ ਵਿੱਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਮੋਦੀ ਦੇ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਕਿਤੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ-ਸੂਰਤ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਭੈੜੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਭਰਮ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ, ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ-ਕਸਬਿਆਂ ਦੀ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮਪਲੀਟੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਤੰਬਰ 2014 ਵਿੱਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ। ਦੇਸ਼ ਦੇ 100 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਕਸਬਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਲਾਰਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਉਹੀ ਹਿੱਸੇ ਵੀ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ!!

ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਇਲਾਕੇ ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਧਨਾਢ ਤੇ ਮੱਧਵਰਗੀ ਅਬਾਦੀ ਵੱਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਇਸ ਅਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ, ਅੱਯਾਸ਼ੀ ਲਈ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਅਬਾਦੀ, ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰ-ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਰਟ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ‘ਰਾਮ ਆਸਰੇ’ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੀ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਹਿਤ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੋਡ, ਪੱਖੋਵਾਲ ਰੋਡ, ਸਿੱਧਵਾਂ ਨਹਿਰ, ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਬਸ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਰੱਖ ਬਾਗ, ਮਾਲ ਰੋਡ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਭੈੜੀਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਹਾਲਤਾਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਢੰਡਾਰੀ, ਸ਼ੇਰਪੁਰ, ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਕਲੋਨੀ, ਗਿਆਸਪੁਰਾ, ਈ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਕਲੋਨੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਗਰੀਬ ਅਬਾਦੀ ਵੱਸਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ, ਵਿਗੜਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਹਨੇਰੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ-ਪੰਜ, ਸੱਤ-ਸੱਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ, ਨਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਹੈ। ਸੀਵਰੇਜ ਜਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗਲੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ-ਭੱਜੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਆਦਿ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਚੋਰੀਆਂ-ਡਕੈਤੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਆਦਿ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁਖੀ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਕਾਰਖ਼ਾਨਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਦੁੱਭਰ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੈ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ‘ਸਮਾਰਟ’ ਹਾਕਮ ਇਸਦਾ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਪਾਉਂਦੇ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਐਲਾਨ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਲੋਕ ਕਰਨਗੇ। ਕੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਟੋਲਾ ਲੋਕਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ ?

ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਖਾਸ ਧਨਾਢ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਖਾਸ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਹਿਤ ਹੋਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਗੱਢੇ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ‘ਚੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਲੁਟਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਸੌ-ਸੌ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ‘ਤੇ ਡਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਧਨਾਢਾਂ ਅੱਗੇ ਪਰੋਸਣ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ‘ਸਮਾਰਟ’ ਤਰੀਕਾ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਣਾ ਹੈ। ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਜੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਅਤੀ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕ ਵਰਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਅਤ ਨੇ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ (ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਅਤ ਹੁਣ ਬਚੀ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ ?!)। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਸ਼ੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗੱਢੇ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੁਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਬੇਹੱਦ ਭਿਅੰਕਰ ਬਦਹਾਲੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਮੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚਾਲੀ ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਪੱਕੀ ਛੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੱਠ ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਆਧੁਨਿਕ ਪਖਾਨੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੱਠ ਫ਼ੀਸਦੀ ਝੁੱਗੀ-ਝੌਂਪੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸੀਵਰੇਜ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਇਹ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਜਿੱਥੇ ‘ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ’ ਇਲਾਕੇ ਉਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰੱਜੇ-ਪੁੱਜਿਆਂ ਲਈ ਹੈ।

• ਰਣਬੀਰ

ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਆਗੂ ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮੌਕੇ

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿਰ ਦੇ ਤੁਫ਼ਾਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਸਮੁੱਚੇ ਜੁਗ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਇਲੀਚ ਲੈਨਿਨ ਹੋਸਲੇ ਤੇ ਦਿੜ੍ਹਤਾ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਮਨੁੱਖ ਸਨ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਇਤਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਨਿੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤਮਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ, ਸਮੂਹ ਵਿਚ, ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਅਸੂਲ ਵਿਚ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਗੁਣਾਂ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਿਆਂ ਦਾ ਆਮ ਮਾਪ-ਦੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਇਲੀਚ ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਲੱਛਣਾਂ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਹਿਮੀਅਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਾਤਰ ਹਨ...। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੰਦਰ, ਸਿਵੇਂ ਇੱਕ ਧਰੁ-ਬਿੰਦੂ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜੋ ਕੁਝ ਅਸਪਾਤੀ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਬੇਕਿਰਕ ਨਾਸਕ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਚ ਸਿਰਝੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸਾਰੂ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਸੰਘਕ ਵਾਵਰੋਲੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ, ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਇਲੀਚ ਲੈਨਿਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਮਨੋਂ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।

• ਅਲੈਗਜ਼ਾਂਦਰਾ ਕੋਲੋਨਤਾਈ

‘ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਨਸਬੰਦੀ ਕੈਂਪ ਤਰਾਸਦੀ’ ਦੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ...

ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਲੱਗਭੱਗ ਡੇਢ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 8 ਨਵੰਬਰ, 2014 ਨੂੰ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਤਖਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਸਬੰਦੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਅਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 13 ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 65 ਔਰਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਿਮਾਰ ਰਹੀਆਂ, ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ ਪੱਖੋਂ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਸਭ ਔਰਤਾਂ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ “ਭਾਰਤਵਰਸ਼” ਤੋਂ ਆਬਾਦੀ ਦਾ “ਬੋਝ” ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ “ਟਾਰਗੇਟ” ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨਸਬੰਦੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕੁਝ ਕੁ ਰੁਪਈਆਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ “ਮੌਤਾਂ” ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਉੱਤੇ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਘੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਅਤੇ ਮਰਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਫ਼ਾ-ਦਫ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ “ਆਡਰ” ਵੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਜਾਂਚ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਾਰਚ, 2016 ਵਿੱਚ “ਆ ਗਈ ਹੈ” ਅਤੇ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਭੋਜੇ ਗਏ ਨਮੂਨਿਆਂ ‘ਚੋਂ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਸਿਰਫ਼ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਮੌਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਨਾ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ “ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ” ਦੇ ਪੁਖਤਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਅਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਨੇ 90 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ 83 ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਅਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਔਰਤ ਦੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਕਾਰ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਾ ਤਾਂ ਦਸਤਾਨੇ ਬਦਲੇ, ਨਾ ਟੀਕੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਈਆਂ ਵਰਤੀਆਂ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਰਜਰੀ ਦਾ ਸਮਾਨ ਭਾਵ ਲੈਪਰੋਸਕੋਪ ਵੀ “ਸਟਰਲਾਈਜ਼” (ਭਾਵ ਰੋਗਾਣੂਰਹਿਤ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇੱਕੋ ਲੈਪਰੋਸਕੋਪ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ 13 ਔਰਤਾਂ ਦੀ

ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਕੈਂਪ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਡਾ. ਗੁਪਤਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ, ਤਾਂ “ਉੱਪਰਲੇ” ਸਾਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ “ਟਾਰਗੇਟ” ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਲਾਪਰਵਾਹੀ “ਹੋ ਜਾਂਦੀ” ਹੈ। ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਬਾਦੀ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਝੋਰਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟੀਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧਕੇ ਟਾਰਗੇਟ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਘਟਨਾ ਹੋਈ, ਉੱਥੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟਾਰਗੇਟ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ 15 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ 3,000 ਨਸਬੰਦੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਟਾਰਗੇਟ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਉੱਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਕੱਚੇ ਦੀ ਗੁੰਮ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮਾਦਾ ਨਾਂਹ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਹਿਟਲਰੀ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ “ਬਲੇਡ-ਕੈਂਚੀਆਂ” ਚੁੱਕ ਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਟਾਰਗੇਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ (ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਟਾਰਗੇਟ ਹਰ ਹੀਲੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ,

ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਸਬੰਦੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ) ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਪਈ ਹੈ। ਮੈਡੀਕਲ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਜਨੂੰਨ ਹੈ, ਨਾ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਲਗਾਅ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ। ਹੁਣ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫਾਈਲਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ “ਡਾਕਟਰੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ” ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪਾਉਣਗੀਆਂ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਮਨੁੱਖ-ਦੋਖੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਅੱਜ ਡੇਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਨਾ ਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਲੱਖ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਸ਼ੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਟਾਰਗੇਟ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਡਾਕਟਰ ਉਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਡਾ. ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ “ਵਿਹਲੇ” ਹੋ ਕੇ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਕੈਂਪ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ...

• ਨਵਗੀਤ

ਸਕੂਲੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਵੀ ਪਿੱਤਰੀ ਸੋਚ

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਔਰਤ ਦਿਵਸ ਉੱਤੇ ਯੂਨੇਸਕੋ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਕੂਲੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਮਗਰੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ-ਭਰ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਤਰੀ ਸੋਚ ਹਾਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੀ ਔਰਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਸੋਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਬਾਲ-ਮਨਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ। ਭਾਰਤੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ, ਗਣਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ 6% ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਲੜਕੀ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਦਕਿ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਕੜਾ 50% ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਇੱਕ ਵੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਮੈਨੇਜਰ, ਵਪਾਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਰਾਨ ਵਿੱਚ 2012 ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 80% ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਮਰਦ ਕਿਰਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਰਗੇ ਆਧੁਨਿਕ ਮੁਲਕ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਅੰਕੜਾ 60% ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਉਪਲੱਬਧ

ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ “ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਮਰਦ ਹਨ ਜਦਕਿ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਔਰਤਾਂ ਹਨ।” ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਧਿਐਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰੋ. ਰੇ ਬਲੂਮਬਰਗ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਨਤੀਜੇ ਕੱਢੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਕੀ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਆਰਥਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਗੈਰ-ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਦਰਸਤ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਸਸਤੀ ਕਿਰਤੀ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ, ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹ ਅਧਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤੀ ਆਬਾਦੀ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜ ਸਕੇ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਢਾਂਚਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੇਵਲ ਜਮਾਤੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ - ਜਾਤੀ, ਨਸਲੀ, ਖੇਤਰੀ ਆਦਿ - ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਇਹਨਾਂ ਵੰਡਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਵੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ

ਦਾ ਆਪਣਾ ਹਿੱਤ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਮਾਤੀ ਵੰਡ ਖੁੰਦਲੀ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਭਾਵੀ ਸੰਗੀਆਂ, ਭਾਵ, ਮਰਦ ਕਿਰਤੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਮਰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਪਿੱਤਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਪੜਾ ਦੇ ਕੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਜਾਂ ਕੰਮ-ਸਥਾਨ ਉੱਪਰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਉੱਪਰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਬੋਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਫਾਇਦਾ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਕੂਲੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹੋ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਥੋਪਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ “ਆਗਿਆਕਾਰੀ”, ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਮਾਤਰ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੀਆਂ ਦਿਖਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਬਲੂਮਬਰਗ ਦਾ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, “ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਅਧਿਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੜਕੀਆਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਕੂਲੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਿਵੇਕਲੇ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਦੇਖਣ ਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ

ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।” ਔਰਤਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਸ ਦੂਹਰੀ ਗੁਲਾਮੀ (ਜਮਾਤੀ ਅਤੇ ਪਿਤਰੀ) ਦਾ ਅੰਤ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਢਾਂਚਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਕਰਕੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹਾ ਢਾਂਚਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਢਾਂਚਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ (1976 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਉੱਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਮੌਜਾਂ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਲਾਈ ਲਈ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲਾਂਡਰੀਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਆਦਿ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਉੱਤੇ ਪਾਰਕਾਂ, ਕ੍ਰੈਚਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਬਚਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਘਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਖਾਸਕਰ ਔਰਤਾਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਵਧੇਰੇ ਉਪਜਾਊ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ (ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਨਣ ਲਈ ਪਾਠਕ ਲਲਕਾਰ ਦਾ ਅਕਤੂਬਰ, 2015 ਦਾ ਅੰਕ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ)। ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰ ਘਰ-ਘਰ ਤੱਕ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਹੋਰਨਾਂ ਤਬਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਕਰ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਅਤੇ ਹੌਂਸਲੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

• ਮਾਨਵ

‘ਮੋਦੀ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਹਨੇਰੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ’

ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ‘ਤੇ ਉੱਘੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ.ਐਨ.ਝਾਮ ਨਾਲ਼ ਤੀਸਤਾ ਸੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ

ਨਾਮੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ.ਐਨ.ਝਾਮ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ਼ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਥੇ ਲੋਕ ਬੀਫ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ‘ਚ ਇਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਝਾਮ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਦਰਾਂ ‘ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਾਰਮਿਕ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਬੁੱਧ ਵਿਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਧਨ ਲੁੱਟ ਕੇ ਮੰਦਰ ਉਸਾਰੇ... ਦਰਅਸਲ ਤਰਕ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਖਾਣ-ਪਾਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮ ਸੇਵਕ ਸੰਘ ਤੇ ਇਸਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੀ ਬੁੱਢ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਲੇ ਜੋ ਖਟਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਸਲੀ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹਨ? ਇਸ ਮਸਲੇ ‘ਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ?

ਉਹਨਾਂ ਨੇ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ., ਵਿਹਿਪ, ਭਾਜਪਾ) ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ 2001 ‘ਚ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਮੁਕਦਮਾ ਵੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ। ਅਸਲ ‘ਚ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੁੱਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਗਊ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੌਮੀ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬੁਨ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਹੈ। ਕੇਰਲਾ, ਕਰਨਾਟਕਾ, ਬਿਹਾਰ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ‘ਚ ਜੇਕਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਗਿਣਤੀ ‘ਚ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅਪਣੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਆਦਤਾਂ ਪੱਖੋਂ ਹੀ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਗੈਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਗਊ ਵੀ ਭੋਜਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦ ‘ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ‘ਗਊ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਮਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਾ ਇਹਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।’

2001 ‘ਚ ਤੁਹਾਡੇ ‘ਤੇ ਜੋ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਤੇ ਉੱਤੇ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਕਿਤਾਬ ਲੰਡਨ ‘ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ?

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ‘ਚ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਥੇ ਲੋਕ ਬੀਫ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਭਿਆ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੀ ਇਸ ‘ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਸਲਮ ਹੀ ਬੀਫ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਸਲੀਅਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਪਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੀਫ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ‘ਚ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ‘ਚ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹੀ ਸਾਬਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ‘ਚ ਬਲੀ ਪ੍ਰਥਾ ਆਮ ਸੀ ਤੇ ਯੱਗ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ‘ਚ ਗਊ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਰਿਸ਼ੀ ਯਾਘਵਲਕ ਨੇ ਨਰਮ ਗੋਸ਼ਤ ਲਈ ਪਸੰਦਗੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। (ਤੇਤਰੀਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ‘ਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ‘ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ - ਅਥੋ ਅੰਨ ਵਿਆ ਗੋ ਭਾਵ ਨਰਮ ਮਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਉ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ)। ਜਿਹੜੇ ਦਿਮਾਗ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਐਲਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ - ਸਰੀਰਕ ਹਮਲਾ ਵੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਮੁਕਦਮਾ ਵੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਯਤਨ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਤੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਤੋਂ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਫਰ ਹੈ?

ਫਰ ਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕਸਾਰ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੀਤੇ ‘ਚ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਐੱਮ.ਐੱਫ.ਗੁਜਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈਆਂ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਨਾਲੰਦਾ ਵਿਹਾਰ ‘ਤੇ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਅਰੁਣ ਜੇਟਲੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ‘ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਤੁਹਾਡੀ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਸਿਆਸਤ ਸੀ?

ਇੱਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੱਧ ਕਾਲ ‘ਚ ਮੰਦਰਾਂ ‘ਤੇ ਬੁੱਧ ਵਿਹਾਰਾਂ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ਼ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਲੰਦਾ ਵਿਹਾਰ ‘ਤੇ ਅੱਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜੋ ਸਾਬਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਨਾਲੰਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਰਤੀਆ ਜੇਕਰ ਉਹ ਉੱਥੇ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ‘ਤੇ ਵੀ ਧਾਵਾ ਬੋਲਣਾ ਸੀ। ਅੰਤ ਉਹ ਬਿਹਾਰ ਸ਼ਰੀਫ ਤਾਂ ਗਿਆ ਹੀ ਸੀ ਜਿਥੇ ਉਹਨੇ ਬੁੱਧ ਮੱਠਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਮੰਦਰਾਂ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ। ਮੁਸਲਮ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਾਲੰਦਾ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ ਉਥੇ ਖਿਲਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਹਮਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਰਹੇ ਸਨ?

ਉਸ ਦੌਰ ‘ਚ ਭਾਰਤ ਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤੱਕ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਗਿਰਜਾਘਰਾਂ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਹਮਲੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਉਹਲੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਬਾਹੀ ਪਿੱਛੇ ਸਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਇਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਗੁੰਝਲ ਨੂੰ

ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੋਮਨਾਥ ਮੰਦਰ ‘ਤੇ ਜੋ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਸਲ ‘ਚ ਉਹਦਾ ਮਕਸਦ ਉਥੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪਰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਹਮਲਾਵਾਰ ਮੰਦਰ ‘ਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੁੱਲ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੁੱਲ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕੁੱਲ ਦੇਵਤੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਥੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉੱਥੇ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਕਿ ਮੁਸਲਮ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਲਮੀਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ‘ਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਲਹਣ ਲਿਖਤ ‘ਰਾਜਤਰੰਗਿਣੀ’ ‘ਚ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬੁੱਧ ਵਿਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਬੁੱਧ ਵਿਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੁੱਟੇ ਧਨ ਨਾਲ਼ ਮੰਦਰ ਉਸਾਰੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਅਯੋਧਿਆ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੰਘੀਆਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਸਲ ‘ਚ ਤਰਕ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ.ਝਾਮ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਹੁਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਤਰਕਹੀਣ ਤੇ ਅਵਿਗਿਆਨਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੀ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਜਾਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਸਟੈਮ ਸੈੱਲ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਸੰਬੰਧੀ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਬੱਤਰਾ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਕੂਲੀ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਤਰਕਹੀਣ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹਮਾਇਤ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। 21 ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਭਾਵੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਇਸ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਹਨੇਰੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਇੱਕ ਹਾਦਸਾ ਹੀ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਮਿਲੇ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਜਾਂ ਸਟੈਮ ਸੈੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਜਾਂ ਏਅਰਕਰਾਫਟ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਤਰਕ

ਵਿਚਲਾ ਘੋਲ ਹੈ।

ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਜੋ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦਾਂ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਮਾਇਣ ਕਾਲ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੁਝ ਸੌ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤੀਆਂ ‘ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੋਣ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਅੱਜ ਰਾਜ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤਰਕਹੀਣ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਬਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈ ਸੇਵਕਸੰਘ ਅਤੇ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਹਿੰਦੂ ਹਨ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਹਮਲਾਵਰ ਹਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਲੋਕ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਦੌਰ ਦਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਗਲੋਬਲ ਹਿੰਦੂ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹਿੰਦੂ ਸੱਭਿਅਤਾ 1 ਲੱਖ 18 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਯਤਨ ਹੈ।

ਆਮ ਲੋਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨ?

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ‘ਚ ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਤੇ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਚੁੱਕੀ ਉਹਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਵਿਰੋਧ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਕੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਇਸੇ ਵਰਗ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਅਪਣਾ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਨਾਲ਼ ਵੀ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਵੀ ਕਰੀਏ। ਇਤਿਹਾਸ, ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਖੇਤਰ ‘ਚ ਸਰਗਰਮ ਲੋਕ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ।

ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ਼ ਸਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ਼ ਧਾਵਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਹੁਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਹਿਸਟੋਰੀਕਲ ਰਿਸਰਚ, ਨੇਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰਸਟ, ਚਿੱਲਡਰਨ ਬੁੱਕ ਟਰਸਟ ਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਕਾਂਗਰਸ ‘ਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਖੋਜ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ਼ ਜੋ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹਦਾ ਕੀ ਭੈੜਾ ਸਿੱਟਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ?

ਇਹ ਇੱਕ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਿਆਸਤ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਕ ‘ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਆਈ. ਸੀ.ਐਚ.ਆਰ, ਐਨ.ਬੀ.ਟੀ ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਤਰਕ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਏਜੰਡਾ ਗੁਰੂ ਗੋਲਵਲਕਰ ਤੇ ਸਾਵਰਕਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ‘ਤੇ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 12 ‘ਤੇ)

ਉਹਨਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਕੀਲਾਂ 'ਚ, ਜਦ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਦਾਰਥਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਪੂਰਨ ਉੱਚ-ਉਸਾਰ, ਜੋ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ ਉਸ ਆਧਾਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਥਰਥਰਾਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਕੀਲਾਂ 'ਚ ਜਾਇਦਾਦ ਸਬੰਧ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਦਾਰਥਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਜੋਂ ਸੇਵਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ, ਉੱਚ-ਉਸਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਇਹ ਤੱਥ ਖੁਦ ਨੂੰ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਾਰੂ ਮੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆਂ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ, ਵੇਲਾ ਵਿਗਾ ਚੁੱਕੀ, ਦਮਨਕਾਰੀ, ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ ਮਿੱਥ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਵੇਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: “ਜਦ ਲੋਕ-ਸਮੂਹ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀਕਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤੱਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਹੋਂਦ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।”¹⁰

“ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਸੂਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।”¹¹

ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ, ਜਿਸਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਇਆਪਲਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜਮਾਤ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤ ਲਈ ਘੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਆਰਥਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਘੋਲ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਚੱਲਦਾ ਅਤੇ ਲੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਘੋਲ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਰਥਿਕ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਰਾਹੀਂ ਦਬਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ, ਤੇ ਲੜਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਘੋਲ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: “ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘੋਲ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਿਆਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਖੇਤਰ 'ਚ ਚੱਲਦੇ ਹੋਣ, ਅਸਲ 'ਚ ਕੇਵਲ ਸਮਾਜਿਕ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਘੋਲ ਦਾ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਟਕਰਾਅ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਤੈਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”¹²

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੈਦਾਵਾਰੀ-ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਜਿਹਨਾਂ ਲਈ ਉਹ ਘੋਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚਾਲੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਜਿਹਨਾਂ

'ਤੇ ਉਹ ਘੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਿਚਾਲੇ ਵੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਘੋਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾਕੰਨ ਪਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੁਕੇ-ਛਿਪੇ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: “ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ 'ਚ ਜੋ ਕੁੱਝ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਲੇ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘੋਲ 'ਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਤੇ ਕਲਪਨਾਵਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਧਾਰਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚਲਾ ਫਰਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ... ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਟੋਰੀ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ, ਚਰਚ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਸਨ, ਪਰ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੀ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ‘ਜ਼ਮੀਨੀ ਲਗਾਨ’ ਬਾਰੇ 'ਚ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਸਨ।”¹³

ਜਦ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ “ਆਰਥਿਕ ਆਧਾਰ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਉੱਚ-ਉਸਾਰ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਤੀਖਣਤਾ ਨਾਲ ਕਾਇਆਪਲਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”¹⁴

ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਬੰਧਾਂ 'ਚ ਉੱਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਖੇਤਰ 'ਚ, ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਖੇਤਰ 'ਚ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰੂਪ ਨਾਲ ਉੱਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉੱਚ-ਉਸਾਰ 'ਚ ਪੁਰਾਣੇ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਓਨੀ ਹੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਾਰ 'ਚ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਇਆਪਲਟੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ, ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਪੁਲਾੰਘ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੜਾਅ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: “ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਦਾ ਕਦੇ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਇਸਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦੇ, ਜਿਸ 'ਚ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਹਾਸਲ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਨਾ ਹੋਣ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾ ਨਾ ਬੈਠਣ, ਉਹ ਉਸ ਪਲ ਤੋਂ, ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਾਸਲ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਰਵਾਇਤੀ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਬੱਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।”¹⁵

ਜਦ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ “ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਲ” ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤੀਤ 'ਚ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜਿਕ ਰੂਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਪਤਨ ਅਤੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ

ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ ਨਸ਼ਟ ਅਤੇ ਲੋਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਵਲ ਹਾਸਲ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਚ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹਾਸਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਿਰਾਸਤ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਪਤਨ ਦੇ ਦੌਰ 'ਚ ਖ਼ਤਰੇ 'ਚ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਲਈ ਘੋਲ 'ਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਉਸਾਰ ਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭਾਰੂ ਮਤ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮਤ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ, ਜਿਸਦੇ ਉਹ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਤਬਦੀਲੀ-ਵਿਹੁਣੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਅਲੰਘ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਾਸਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਜਮਾਤਾਂ 'ਚ ਵੱਡੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਇਹ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਤੇ ਇਹ ਹਿੱਤ ਭਾਰੂ ਲੋਟੂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੈਵੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨੀਤੀ-ਘਾੜਿਆਂ ਨੇ ਬਣਾਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੈਵੀ-ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ “ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ” ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਲ 'ਚ ਗ਼ੁਲਾਮਦਾਰੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਖਾਸ-ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਧਨਵਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਉਸਰੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ-ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਰਾਜਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਈਸਾਈ ਆਦਰਸ਼ਾਂ, ਪੱਛਮੀ ਕਦਰਾਂ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਪਵਿੱਤਰ ਦੱਸ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਅਤੀਤ 'ਚ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਹਿ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਸਲ 'ਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਕਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਈਸਾਈ ਆਦਰਸ਼, ਪੱਛਮੀ

ਕਦਰਾਂ, ਨਿੱਜੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਸਲ 'ਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਦਰਸ਼, ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਕਦਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸੰਕਲਪ ਹੀ ਹੈ।

ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਥਾਪਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ, ਜਮਾਤੀ ਆਧਾਰ ਦੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ “ਪਵਿੱਤਰ” ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: “ਲੋਕ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਧੋਖੇ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਧੋਖੇ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਦ ਤੱਕ ਬਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਜਦ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੈਤਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਾਅਰਿਆਂ, ਐਲਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਾਦਾਂ ਪਿੱਛੇ ਘੋਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਣਗੇ। ਸੁਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਪੁਰਾਤਨ ਪੱਖੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਤਦ ਤੱਕ ਮੂਰਖ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਜਦ ਤੱਕ ਉਹ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਹਰੇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਸੰਸਥਾ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਵਿਵੇਕ-ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਜਾਂ ਉਸ ਧੜੇ ਦੁਆਰਾ ਹੋਂਦ 'ਚ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਤੋੜਣ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਰਾਹ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਹ ਉਸੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਲੱਭਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਚੁਫੇਰੇ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਘੋਲ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ ਪੁਰਾਤਨ ਦਾ ਜੜ੍ਹਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੜੀਂਦੀ ਤਾਕਤ ਉਸਾਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ।”¹⁶

ਜਦ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਜਮਾਤਾਂ ਉਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਘੋਲ ਛੇੜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਖੁਦ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਰਿਵਾਜਾਂ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਮਤਾਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸੇ ਪਲ ਤੋਂ, ਜਦ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਘੰਟੇ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਮਨਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਹਮਣੇ-ਸਾਹਮਣੇ ਦੇ ਘੋਲ 'ਚ ਉਲਝਣਾ ਪਿਆ; ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਮਤਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਨਾਢਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦਾ ਕਿੰਗ ਚਾਰਲਸ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਘੋਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸ਼ਾਹੀ ਅਜ਼ਾਦੇਦਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਰੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸੇ ਪਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਘੋਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਰਚ ਦੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਅਤੇ

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਕਿ ਉਹ “ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦੈਵੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ” ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸ ਜਮਾਤ ਨੂੰ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਦਾਰਥਕ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਥਾਪਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਾਰੂ, ਸਥਾਪਿਤ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਸ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹਮਾਇਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ

ਐਲਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਚਾਲਕ ਤਾਕਤ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਜਮਾਤ, ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖੋਜਣਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਆਦਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਇਆਪਲਟੀ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੋੜਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸਾਰੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕ-ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇੱਕਜੁੱਟਤਾ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਲਈ ਘੋਲ ਕਰਨ

ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਧਾਰ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਉਸਾਰ ਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਦੂਜਾ ਸਿੱਟਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਾਇਆਪਲਟੀ 'ਚ ਨਵੇਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾਕੁੰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

- 10. ਮਾਰਕਸ ਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ : ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਆਫ਼ ਦਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਪਾਠ 2
- 11. ਮਾਰਕਸ ਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ : ਜਰਮਨ ਆਇਡੀਓਲੋਜੀ, ਭਾਗ 1, 1

- 12. ਏਂਗਲਜ਼ : ਮਾਰਕਸ ਕੀ 'ਏਟੀਨਬ ਬਰੂਮੇਰ ਆਫ਼ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ' ਦੇ ਤੀਜੇ ਜਰਮਨ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
- 13. ਮਾਰਕਸ : ਦਿ ਏਟੀਨਬ ਬਰੂਮੇਰ ਆਫ਼ ਲੂਈ ਬੋਨਾਪਾਰਟ, ਪਾਠ 3
- 14. ਮਾਰਕਸ : ਕ੍ਰਿਟੀਕ ਆਫ਼ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਇਕੋਨੋਮੀ, ਭੂਮਿਕਾ
- 15. ਮਾਰਕਸ : ਅਨੇਨਕੋਵ ਦੇ ਨਾਂ ਚਿੱਠੀ, 28 ਦਸੰਬਰ, 1846
- 16. ਲੈਨਿਨ : ਥੀ ਸੋਰਸੇਜ਼ ਐਂਡ ਥੀ ਕੰਪੋਨੈਂਟ ਪਾਰਟਸ ਆਫ਼ ਮਾਰਕਸਿਜ਼ਮ

—000—

(ਪੰਨਾ 16 ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ)

ਸੈਂਡਰਸ, ਟਰੰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਚੋਣਾਂ

ਧਾਰ ਵੀ ਖੁੰਢੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੈਂਡਰਸ ਹੁਣ ਮਹਿਜ਼ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ (ਰੂਜ਼ਵੈਲਟ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ) ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਘਟਦਾ-ਘਟਦਾ ਲਗਭਗ ਸਿਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਟਰੰਪ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਚੋਣ ਲੜਨਾ ਲੱਗਭੱਗ ਤੈਅ ਹੈ। ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦੇ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਇਸ ਕਦਰ ਉਭਾਰ ਵੀ ਸਭ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਜਿਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ - ਘਟ ਰਹੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ, ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ, ਜ਼ਰਜ਼ਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸਿਹਤ ਢਾਂਚਾ - ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਰੰਪ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮਰਥਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ, “ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ” ਭਾਵ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਇੱਕ ਫੇਲ੍ਹ ਮੁਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਟਰੰਪ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲੀਹਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ, ਉਹੀ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਫ਼ਾਇਦਿਆਂ ਖ਼ਾਤਰ ਘੜੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ

ਟਰੰਪ ਭਾਵੇਂ ਸਿਹਤ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਖਸਤਾ ਹਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਹੱਲ ਵਜੋਂ ਉਹ ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ (ਭਾਵ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ) ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ ਇਸ ਦਾ ਉਹ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੇਗਾ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੀ ਹੱਲ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ! ਸਿਹਤ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹੀ ਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਆਪ੍ਰੋਸ਼ਨਾਂ, ਦੇਖ-ਭਾਲ ਆਦਿ ਵਾਸਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਵਸੂਲੀਆਂ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਸਰਕਾਰ ਬੀਮੇ ਜ਼ਰੀਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਸਹੂਲਤਾਂ ‘ਮੁਫ਼ਤ’ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਵੀ ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤਾ ਦਵਾ-ਇਲਾਜ ਦੇਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵ, ਕੰਪਨੀਆਂ ਕੋਲ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧਾ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਆਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ, ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪੈਸਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਟਰੰਪ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ।

ਟਰੰਪ ਦੀ ਟੈਕਸ ਨੀਤੀ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਟੈਕਸ ਦਰਾਂ ਘਟਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਸਣੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਟੈਕਸ ਦੇ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫ਼ਾਇਦਾ ਸਿਖਰਲੇ ਅਮੀਰ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਟੈਕਸ ਦਰਾਂ 36% ਤੋਂ 25% ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦਰਾਂ 35% ਤੋਂ 15% ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਟੈਕਸ ਦਰਾਂ ਘਟਾਉਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਪਾਲਸੀ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਆਉਂਦੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ 25 ਖਰਬ ਡਾਲਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚ 20% ਤੱਕ ਦਾ ਕੱਟ ਲਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਭੱਤਿਆਂ ਆਦਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਝ ਫ਼ਿਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਨਿਮਨ ਜਾਂ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਤਬਕੇ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਥੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਰੰਪ ਦੀ ਟੈਕਸ ਨੀਤੀ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਕਰੇਗੀ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਟਰੰਪ ਦੀ ਨੀਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਦਰਾਮਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲ ਉੱਪਰ ਮਹਿਸੂਲ ਵਧਾਏਗਾ ਅਤੇ ਚੀਨ, ਮੈਕਸੀਕੋ ਉੱਤੇ ਰੋਕਾਂ ਲਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਰੱਖਿਆਵਾਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਉੱਪਰ ਹੀ ਟਰੰਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਕਸੀਕੋ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਉੱਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਉਸਨੇ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ

ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ। ਪਰ ਐਥੇ ਜੋ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟਰੰਪ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਜਿਹੇ ਭੜਕਾਊ ਬਿਆਨ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕੁਰਾਹਾ, ਕੋਈ ਵਿਚਲਣ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀਆਂ (ਕਲਿੰਟਨ, ਬੁਸ਼ ਅਤੇ ਹੁਣ ਓਬਾਮਾ) ਵੱਲੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਵੀ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਬੂ ਗਰੇਬ, ਫ਼ਲੂਜ਼ਾ, ਗੁਆਨਤਾਨਾਮੋ ਜਿਹੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਤਸ਼ਦਦ ਵਾਲੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਟਰੰਪ ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਓਬਾਮਾ ਤੋਂ (ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ) ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿੱਤੇ ਕੋਈ ਵੀ, ਐਨਾ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਨੀਤੀਆਂ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ, ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਪੂਰੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ, ਨਿੱਜੀ-ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਉਲਟਾਏ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। •

(ਪੰਨਾ 10 ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ)

‘ਮੋਦੀ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਹਨੇਰੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ’

ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਉੱਘੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਡੀ.ਐਨ.ਝਾਮ ਨਾਲ ਤੀਸਤਾ ਸੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ

ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਅਸਲ 'ਚ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਕਹੀਆਂ ਉਹ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ 21ਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਇਹ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੰਗਨਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਲੱਭਣੇ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ? ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸਰੋਤਾਂ ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਾਲ ਹੀ

ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਢੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਜੋ ਮਹਾਂਭਾਰਤ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹੀ ਸੱਚ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਜ਼ਰੀਆ ਆਤਮਸਾਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ‘ਕਰਣ’ ਜਾਂ ‘ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜ਼ਰੀ’ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਉਣਾ, ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੁਤਾਲਿਆ ਕਰਨ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਠੀਕ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

- 1. ਹੋਲੀ ਕਾਓ : ਬੀਫ ਇਨ ਇੰਡੀਅਨ ਡਾਏਟਰੀ ਟਰੇਡੀਸ਼ਨਸ।
- 2. ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ : ਇੰਦਰ ਤੇ ਅਗਨੀ ਜਿਹੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਰਣਨ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਰੁਚੀ ਸੀ। ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਬਲਦ ਦਾ ਮਾਸ ਪਸੰਦ ਸੀ ਤੇ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਬਲਦ ਤੇ ਗਊ ਦੋਵੇਂ ਪਸੰਦ ਸਨ। ਗ੍ਰੰਥ 'ਚ ਵੀ ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰੂਤ ਤੇ ਅਸ਼ਵਿਨ ਨੂੰ ਵੀ ਗਊ ਦਾ ਮਾਸ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵੇਦਾਂ 'ਚ 250 ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 50 ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਲੀ ਦੇਣ ਜਾਂ ਖਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ 'ਚ ਰੰਤੀਦੇਵ ਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜੋ ਉਦਾਰਤਾਪੂਰਵਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਤੇ

ਗਊ ਮਾਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਬੀਫ ਖਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਨੁਸਮ੍ਰਿਤੀ 'ਚ ਵੀ ਬੀਫ ਖਾਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਵਾਈ ਲਈ ਵੀ ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਰੱਕਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਪੰਨੇ 86 -87 'ਚ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਗਊ ਮਾਸ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਸਾਬਣ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਵਰਣਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਨਿਯਮਿਤ ਬੁਖਾਰ ਲਈ ਵੀ ਇਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗਠੀਏ ਤੇ ਹੋਰ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵੀ ਗਊ ਦੀ ਚਰਬੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

- 3. ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ 'ਚ ਜੈਨੇਟਿਕ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸੀ। •

ਮੈਂ ਮਾਰਚ 1928 ਵਿਚ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗਿਆ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1928 ਨੂੰ ਉਰਦੂ ਦਾ ਵੀ ਮਾਹਵਾਰੀ ਰਸਾਲਾ 'ਕਿਰਤੀ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ। ਜੁਲਾਈ 1928 ਨੂੰ ਕਿਰਤੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਡੀਟਰ ਸ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਭੋਰਾ ਨੇ ਐਡੀਟਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿਰਤੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਐਡੀਟਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਸਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਕਿਰਤੀ' ਦੀ ਐਡੀਟਰੀ ਕਰਨੀ 'ਸੂਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜ' ਜਾਂ 'ਆ ਬੈਲ ਮੈਨੂ ਮਾਰ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ 'ਕਿਰਤੀ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਉੱਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਬੜੀ ਕਰੜੀ ਨਿਗਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਖ਼ਬਾਰ ਸਬੰਧੀ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਖ਼ੱਦਦ¹ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 1914-15 ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਕੈਦੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਜਲਾਵਤਨਾਂ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨੀਯਤ ਸਮੇਂ ਤੱਕ 'ਕਿਰਤੀ' ਦਾ ਪਰਚਾ ਕੇਵਲ ਐਡੀਟਰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼, ਜੋ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਸਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਲੈ ਫੇਰ ਨਾ ਕਹੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਦੇ ਬਦੀ ਜਾਂ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਐਡੀਟਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੋਚ ਲਏ ਹਨ। ਸੋ ਜੁਲਾਈ 1928 ਦਾ ਕਿਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਦੋਵੇਂ ਮੇਰੀ ਐਡੀਟਰੀ ਹੇਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ।

ਜਦ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਹਮਦਰਦਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਐਡੀਟਰੀ ਉੱਤੇ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਪੜਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂ ਬੱਕਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਏਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬਥੇਰਾ ਵਰਜਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ ਅਟੱਲ ਹਰ ਮੁਸੀਬਤ ਝੱਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਤੇ ਹਮਦਰਦਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੀਡਰ ਵੀ ਸਨ।

ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ

ਮਿ. ਸਾਂਡਰਸ ਸੁਪ੍ਰਟੈਂਡੈਂਟ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ, ਸਾਡੇ 'ਕਿਰਤੀ' ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਵਿਚ ਸਨ। ਕਿਰਤੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ, ਪਰ ਜੇ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਦ ਤੋਂ ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰੀ ਸੰਭਾਲੀ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਸਾਇੰਟੇਫਿਕ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ, ਜੋ ਕਿ 'ਕਿਰਤੀ' ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਬਾਬਤ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਅਣਥੱਕ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਉੱਨਤ ਕੀਤਾ ਨਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣੇ। ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੈਫਟ- ਨੈਸ਼ਨਲਿਜ਼ਮ, ਟੈਰਿਜ਼ਮ, ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਆਦਿ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਛਪਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਧਾਰਮਕ ਲੇਖ ਵੀ ਛਪਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਕਿਰਤੀ' ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਰਚੇ ਤੋਂ ਹੀ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ 'ੴ' ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਵੀ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਕਿਰਤੀ' ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਰਕੂ ਪੇਪਰ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਸਲੀ ਨੁਕਤੇ ਵੱਲ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਸ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਰਤੀ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ ਜਦ ਤੋਂ ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਖੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੈਂਬਰ ਵਿਚ ਬੰਬ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਮਿਸਟਰ ਭਟਕੇਸ਼ਵਰ ਦੱਤ ਨਾਲ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਏ।

ਉਰਦੂ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਐਡੀਟੋਰੀਅਲ ਸਟਾਫ਼ ਵਿਚ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਐਡੀਟਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਮਰੇਡ ਫਰੋਜ਼ਦੀਨ 'ਮਨਸੂਰ' ਵੀ ਆ ਗਏ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਰਤੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਚਰਚਾ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾ ਤੇ ਹੋਰ ਗਰਮ ਖ਼ਿਆਲੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ

11 ਫ਼ਰਵਰੀ, 1929 ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਓਐਕਾਰ ਪ੍ਰੈਸ (ਬੈਰੂਨ ਹਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਿਥੇ ਕਿ ਕਿਰਤੀ ਛਪਦਾ ਸੀ, ਪੁਲਸ ਨੇ 'ਕਿਰਤੀ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਪੈਰ ਪਾਇਆ। ਮੈਂ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਹਫਤੇਵਾਰ 'ਬਬਰ ਸ਼ੇਰ' ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਵੀ ਐਡਿਟ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਮੈਂ 'ਬਬਰ ਸ਼ੇਰ' ਦਫਤਰ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਹੀ ਸਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਪੁਲਸ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਮੈਂ, ਕਾਮਰੇਡ 'ਮਨਸੂਰ' ਅਤੇ ਮਿ. ਭਗਵਤੀ ਚਰਨ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ²। ਪੁਲਸ ਵਿਚ ਸ਼ੇਖ ਨਸੀਰਦੀਨ ਕੁਤਵਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਵੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸ. ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਪੰਜਾਬ, ਸ. ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਪੰਜਾਬ, ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਕੱਕੜ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਲਾ. ਫਰੋਜ਼ਚੰਦ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪੁਲੀਸ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਦੋ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾ-ਵਰਦੀ ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਪੁਲਸ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਮਿ. ਭਗਵਤੀ ਚਰਨ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ, ਕਾਮਰੇਡ ਫਰੋਜ਼ਦੀਨ 'ਮਨਸੂਰ' ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ

ਕਿਹਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ 124 (ੳ) ਹੇਠਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਸ. ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੈਨੇਡੀਅਨ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਨ, ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਤਲਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪੁਲਸ ਗਾਹਕਾਂ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰ, ਰਸੀਦਾਂ ਤੇ ਕਈ ਆਰਟੀਕਲਾਂ ਤੱਕ ਲੈ ਗਈ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਹਥਕੜੀ ਲਗਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਕੁਤਵਾਲੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੁਤਵਾਲੀ ਕਿਹਾ, ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕਾਮਰੇਡ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼, ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਆਏ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਸਿੱਧੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਤਵਾਲੀ ਪੁਜੇ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਫੇਰ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ 'ਕਿਰਤੀ' ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤਲਾਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਤਵਾਲੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਚੁੰਕਿ ਉਦੋਂ ਸਰਦੀ ਹੀ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੰਬਲ ਘੱਟ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਸਰਦੀ ਲੱਗੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਕੰਬਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲ ਗਏ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ।

ਨੋਟ

1. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ 'ਤਖ਼ੱਦਦ' ਗਰਦਾਨਦੀ ਸੀ। (-ਸੰਪਾਦਕ)

2. ਭਗਵਤੀ ਚਰਨ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 'ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰਿਪਬਲਿਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ' ਦੇ ਉੱਘੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਂਡਰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ 'ਭਾਬੀ' ਦੇ ਪਤੀ ਸਨ। ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਦੌਰਾਨ ਬੰਬ ਫਟਣ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ। (-ਸੰਪਾਦਕ)

23 ਮਾਰਚ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਫਿਲਮ ਸ਼ੋਅ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦਾ ਆਯੋਜਨ

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਤੇ ਰਾਜਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਸ਼ੋਅ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦਾ ਆਯੋਜਨ 27 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਮੇਹਰਬਾਨ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਆਯੋਜਨ ਟੈਕਸਟਾਈਲ-ਹੌਜ਼ਰੀ ਕਾਮਗਾਰ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਦਸ ਦਿਨ ਜਬ ਦੁਨੀਆਂ ਹਿਲ ਉਠੀ' ਅਤੇ 'ਜਿਨਹੋਂ ਨਾਜ਼ ਹੈ ਹਿੰਦ ਪਰ ਵੇ ਕਹਾਂ ਹੈਂ' ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪਰਚੇ 'ਤੇ ਪਰਦਾਪੇਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 1917 ਦਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇਨਕਲਾਬ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਤਵੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ 60-70 ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਗੂ ਲਖਵਿੰਦਰ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਰੱਖੀ। • ਪੱਤਰ ਪ੍ਰੇਰਕ

ਪਾਠਕ ਮੰਚ

ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ,

ਮੈਨੂੰ ਲਲਕਾਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਵਿੱਚ ਲਲਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਚਲੰਤ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਸਮਾਜ ਰੂਪੀ ਰੁੱਖ 'ਤੇ ਉੱਗ ਆਈਆਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਜੁੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਚਲੰਤ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮਝ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨ ਸਮਝੇ ਹਰੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਕੰਧਾਂ 'ਚ ਟੱਕਰਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਔਖੀ ਲੱਗੀ ਪਰ ਲਗਾਤਾਰ ਕੁਝ ਅੰਕ ਪੜ੍ਹਣ ਨਾਲ ਇਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦੂਜੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮੀਲਾਂ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਪਰੂਫ਼ ਰੀਡਿੰਗ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਲੱਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬ੍ਰੈਖਤ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ।

• ਇੱਕ ਪਾਠਕ

ਸਵੇਰ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰਾ

ਲੇਖਕ — ਫਰਾਂਕ ਪਾਵਲੋਡ

ਚਾਰਲੀ ਤੇ ਮੈਂ ਧੁੱਪੇ ਬੈਠੇ ਸਾਂ। ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਸ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਖੁੱਬੇ-ਸਿੱਧੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕੋਫੀ ਦੀਆਂ ਚੁਸਕੀਆਂ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਸੁੱਖੀ-ਸਾਂਦੀ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁੱਤੇ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਟੀਕੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਲਾਉਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਮੈਂ ਅਸਲੋਂ ਕੋਈ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ ਪਰ ਜੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਕੁੱਤੇ ਲਈ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ।

‘ਵੇਖੋ’, ਚਾਰਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ।’

‘ਹਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ। ਉਹ ਆਖਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੈਬਰੇਡਰ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਲੈਬਰੇਡਰ ਹੀ ਸੀ ਨਾ? ‘ਬੈਰ ਛੱਡੋ, ਉਹਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕੀ ਸੀ?’

‘ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਬਸ ਇਹੀ ਕਿ ਉਹ ਭੂਰਾ ਕੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ।’

‘ਕੀ? ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਕੁੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।’

‘ਹਾਂ।’
ਪਿੱਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਬਿੱਲੀਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਇੱਕ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਵਾਰਾ ਬਿੱਲੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਾਲਿਆ ਸੀ। ਕਾਲੇ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਟਿੱਡੀ ਜਿਹੀ ਗੰਦੀ ਜਿਹੀ ਬਿੱਲੀ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪਿਆ।

ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਤਰਕ ਹਨ। ਬਿੱਲੀਆਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮੁੱਖ ਚੀਜ਼ ਭੂਰੀਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਪਾਲਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਤਾਜ਼ਾ ਤਜਰਬਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਭੂਰੇ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰ ਦੁਨਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਡੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਵੱਧ ਫਿੱਟ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੰਦੇ ਘੱਟ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਖਾਂਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ 'ਚ, ਬਿੱਲੀ ਆਖਰ ਬਿੱਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭੂਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਇੱਕ ਹੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਣਾ ਹੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੈ।

ਫੌਜੀ ਪੁਲਿਸ ਆਰਸੈਨਲ ਦੀਆਂ

ਗੋਲੀਆਂ ਮੁਫਤ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀਆਂ ਮਿਲਾ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਖ਼ਤਮ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਭਰ ਆਇਆ।

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਬਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਝਾ ਝੰਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿਉਂ, ਖਾਸਕਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਮਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਖ਼ੈਰ, ਚਾਰਲੀ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਵਧਾ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸਹੀ ਵੀ ਸੀ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿਰ-ਖਪਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਹੋਣਾ-ਹੁਣਾ ਤਾਂ ਸੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਭੂਰੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹਨ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਬਚੀ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ ਪਰ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁੱਝ ਅਣਕਿਹਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਦਿਨ ਇਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿੱਚ ਲੰਘਿਆ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਕਿ ਚਾਰਲੀ ਨੂੰ ਬਰੇਕਿੰਗ ਨਿਊਜ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ‘ਡੇਲੀ’ ਹੁਣ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਛਪੇਗਾ। ‘ਦ ਡੇਲੀ’, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਪੀਂਦਾ ਹੋਇਆ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ।

‘ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਉਹ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਨੇ? ਕੀ ਉਹ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁੱਝ ਹੋਰ?’

‘ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹਾ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹਦਾ ਸਬੰਧ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਹੈ।’

‘ਕੀ ਭੂਰੇ ਵਾਲੇ?’
‘ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ। ਇੱਕ ਵੀ ਦਿਨ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਉਸ ਨਵੇਂ ਕਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਗੱਲ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਕੀ ਸੋਚਣ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁੱਤੇ ਲੁਕਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।’

‘ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਹੈ।’
‘ਹਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਹਰ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।’

‘ਤੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਰੇਸਿੰਗ ਦਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?’

‘ਹੂੰ... ਮੇਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ‘ਬਰਾਊਨ ਨਿਊਜ਼’ ਤੋਂ ਲੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੇ ਹੋਣਗੇ। ਨਹੀਂ ਲਵੇਗਾ ਕੀ? ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇੱਥੇ। ਖੈਰ ਘੱੜ-ਦੌੜ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੈਕਸ਼ਨ ਉਪਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।’

‘ਦੂਜੇ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤਾਂ ਮਿਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਕੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦਾ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਮਾਧਿਅਮ ਤਾਂ ਰਹੇਗਾ ਹੀ। ਕਿਉਂ?’

ਮੈਂ ਤੁਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚਾਰਲੀ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਕੋਫੀ ਪਿਆਂਗਾ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਮੈਂ

ਬਰਾਊਨ ਨਿਊਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਠਕ ਬਣਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੈਫ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਝ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬੇਚੈਨ ਹੋਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਰੀ ਸੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ‘ਦ ਡੇਲੀ’ ਜਿਹੀਆਂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਘਸੀਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਦੋਬਾਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਕੁੱਤਾ ਜਾਂ ਬਿੱਲੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਹੁੰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ‘ਭੂਰੇ’ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਵੀ। ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਇਰਾਦੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਸਨ।

‘ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰੀ ਭਕਾਈ ਹੈ,’ ਚਾਰਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ‘ਕਨੂੰਨ, ਕਨੂੰਨ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਚੁਹੇ ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਖੇਡ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ।’

‘ਭੂਰਾ,’ ਉਹਨੇ ਜੋੜਿਆ, ਆਪਣੇ ਆਸਪਾਸ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ। ‘ਭੂਰਾ ਚੂਹਾ।’

ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਵਾਕ ਅੰਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਖਾਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਪਿੱਛੇ ‘ਭੂਰਾ’ ਜੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਰਾਊਨ ਪੇਸਟਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ, ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅਜੀਬ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਇੰਝ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੇ ਆਖ਼ਰ ਵਿੱਚ ‘ਭੂਰਾ’ ਜੋੜਦੇ ਜਾਂ ਕਹੀਏ, ਢੱਠੇ ਖੂਹ 'ਚ ਪੈ। ਜੇ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਸੀ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੰਝ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜਿੱਤ ਨਸੀਬ ਹੋਈ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ, ਇਹ ਕੋਈ ਜੈਕਪਾਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸੀ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਹੀ। ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ‘ਭੂਰੀ’ ਜਿੱਤ ਅਤੇ ਇੰਝ ਬਾਕੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਠੀਕ ਲੱਗਣ ਲੱਗੀ।

ਚਾਰਲੀ ਨਾਲ ਬਿਤਾਇਆ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕੱਪ ਦਾ ਫਾਈਨਲ ਵੇਖਣ ਖਾਤਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ, ਅਸੀਂ ਹੱਸ ਪਏ। ਉਹਨੇ ਨਵਾਂ ਕੁੱਤਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਡਾ, ਭਾਰਾ ਜਾਨਵਰ ਸੀ। ਪੁੰਛ ਦੀ ਨੋਕ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਬੁਥਣਾਂ ਤੱਕ ਭੂਰੇ ਦਾ ਭੂਰਾ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਭੂਰੀਆਂ ਸਨ।

‘ਹੈ ਨਾ ਕਮਾਲ ਦਾ! ਇਹ ਮੇਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਿੱਤਰਤਾ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਵੱਧ ਸਵਾਮੀ ਭਗਤ ਵੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਕਾਲੇ ਲੈਬਰੇਡਰ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।’

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਉਹਦੇ ਨਵੇਂ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਸੋਫ਼ੇ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਭੌਂਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਰ ਭਕਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ‘ਮੈਂ ਭੂਰਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਭੂਰਾ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ!’

ਅਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਿੱਕਾ ਡਿੱਗਿਆ।

‘ਤੂੰ ਵੀ?’ ਚਾਰਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

‘ਮੈਂ ਡਰ ਗਿਆ ਹਾਂ।’
ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮੇਰੀ ਨਵੀਂ ਬਿੱਲੀ ਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਅਲਮਾਰੀ ਉੱਪਰ

ਲੁਕਣ ਲਈ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਜਾ ਚੜੀ। ਭੂਰੀ ਫਰ ਵਾਲੀ ਬਿੱਲੀ ਅਤੇ ਉਹ ਭੂਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜੋ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ ਸਾਂ। ਸੰਯੋਗ ਦੇ ਵੀ ਕੀ ਕਹਿਣੇ!

‘ਮੈਂ ਵੀ ਬਿੱਲੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਵੈਸੇ। ਦੇਖੋ ਕਿਨੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ, ਹੈ ਨਾ?’

‘ਸੋਹਣੀ’, ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਟੀਵੀ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਿਬ ਹੋਏ। ਸਾਡੇ ਦੋਵੇਂ ਭੂਰੇ ਜਾਨਵਰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਿਆਂ ਕੋਨਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਘੂਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਖਰ ਉਹ ਫਾਈਨਲ ਕਿਸ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਅਸਲ ਹਾਸੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਅਸਲ 'ਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਚਿੰਤਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਤਲਬ, ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਆਸ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਨਵੇਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖਾਲੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਸੜਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕੰਢੇ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ ਬੈਠਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸਫ਼ੇਦ ਕੁੱਤਾ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਲਦ ਹੀ ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਤੋਂ ਉੱਭਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਖ਼ਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭੂਰਾ ਕੁੱਤਾ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੀਕ ਉਸ ਜਿਹਾ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਖਿਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪੂਡਲ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਸੀ। ਤਦ ਉਹ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਨੂੰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਫਿਰ ਕੱਲ੍ਹ, ਠੀਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਕੁੱਝ ਸਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਵਾਲ-ਵਾਲ ਬਚਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੌਜੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਭੂਰੀ ਵਰਦੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ। ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ। ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ। ਮੈਂ ਚਾਰਲੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਘਰ ਤਾਸ਼ ਖੇਡਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੀਅਰ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਬੋਤਲਾਂ ਵੀ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਖੇਡਾਂ ਤਾਂ ਜਦ-ਤਦ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਤਾਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਚੱਬਦੇ-ਚਬਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ-ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਿਤਾਉਣ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਸੀ।

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਧੱਕਾ ਲੱਗਾ। ਉਹਦੇ ਘਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦੋ ਅਫ਼ਸਰ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੇ ਸਨ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਵੇਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਪਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫਲੈਟ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉੱਪਰੋਂ ਮੈਂ ਲਿਫਟ ਰਾਹੀਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਆਇਆ। ਬਾਹਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕਾਨਾਡੂਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਭੂਰਾ ਕੁੱਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

‘ਸਹੀ ਹੈ, ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਕਾਲਾ ਸੀ।’

‘ਪਹਿਲਾਂ?’

‘ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਭੂਰਾ ਕੁੱਤਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਇੱਕ ਜੁਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣੀ ਔਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਸਿਰਫ ਗਵਾਂਡੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲੈਣਗੇ, ਬਸ।’

ਮੈਂ ਝੱਟ ਵਾਪਸ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਮੇਰੀ ਧੌਣ ਪਿੱਛੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਠੰਡੀ ਧਾਰ ਰੋਗਦੀ ਹੋਈ ਗਈ।

ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੰਗ ਦਾ ਜਾਨਵਰ ਹੋਣਾ ਅਪਰਾਧ ਹੈ ਤਾਂ ਫੌਜੀ ਪੁਲਿਸ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਬਲਾਕ ਵਿੱਚ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਕਾਲੀ-ਚਿੱਟੀ ਬਿੱਲੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ! ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ, ਬਰਾਊਨ ਰੇਡੀਓ ਨੇ ਖਬਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਗਿ੍ਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰਲੀ ਵੀ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਭੂਰਾ ਜਾਨਵਰ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੋਵੇ।

‘ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕੁੱਤੇ ਜਾਂ ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣਾ ਜੋ ਸਮਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਹੈ,’ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਜੋੜਿਆ, ‘ਇਹ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਹੈ।’

ਉਹਦੇ ਬਾਅਦ ਜੋ ਹੋਇਆ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਬੁਰਾ ਸੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਖੁਦ ਕੁੱਤੇ ਜਾਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਨਾ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਭਰਾ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਕੁੱਤੇ-

ਬਿੱਲੀ ਪਾਲੇ ਹੋਣ ਜੋ ਭੂਰੇ ਨਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋ।

ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਚਾਰਲੀ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਪੂਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਕਮਲਾ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ, ਭਲਾ ਆਦਮੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਭੂਰੀ ਬਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਾਂ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਲੇ ਗਏ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਤਾਂ ਜਿਹਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਗਿ੍ਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਤ ਪਲਕ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਝਪਕੀ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ‘ਭੂਰਿਆਂ’ ‘ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਨੂੰਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੁੱਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਆਖਰਕਾਰ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਬਿੱਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁੱਤਾ

ਚਾਰਲੀ ਦਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ; ਨਹੀਂ! ਉਹਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ? ਮਤਲਬ ਸਭ ਕੁੱਝ ਇਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੰਮਕਾਜ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵੈਸੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਤਾਂ ਸੀ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਈ ਰੱਖੇ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ।

ਕੋਈ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਵੇਰ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਸ਼ਤ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਪਹੁ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟੀ। ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰਾ ਹੈ।

ਥਾੜ-ਥਾੜ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕੁੱਟਣਾ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ...

“ਦਲਿਤ ਸਕੂਲ”

• ਗੁਰਮੀਤ ਕੜਿਆਲਵੀ

ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਦਲਿਤ ਸਕੂਲ ਹਾਂ ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸਕੂਲ ਦੀ ਲਿੱਪੀ -ਪੋਚੀ ਭੈਣਜੀ ਆਖਦੀ ਹ , “ਪੜਾਉਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕੋਈ ਚੱਜ ਦਾ ਜੁਆਕ ਤਾਂ ਸਕੂਲੇ ਪੜਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਐਵੇ ਨਿੱਕੀਆਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਆਲੇ ਰਹਿੰਗੇ ਸਿਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਭਲਾ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੌਣ ਮੱਥਾ ਮਾਰੇ?”

ਸਕੂਲ ਆਲੀ ਭੈਣਜੀ ਜਮਾਂ ਸੱਚ ਬੋਲਦੀ ਐ ਨਿੱਕੀਆਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਪਚਾਧੇ ਨੂੰ ਪੜਾਉਦਿਆਂ ਉਹਦੀ ਸੋਹਲ ਤੇ ਕੋਮਲ ਜਿੰਦ ਡੋਲਦੀ ਐ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਕੂਲੋਂ ਦੌੜਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਟੋਲਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਭੈਣਜੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਜੁਆਕ ਆਂਹਦੇ ਸਕੂਲ ‘ਚੋਂ ਇਤਰ ਫਲੇਲ ਦੀ ਮਹਿਕ ਈ ਉੱਡਗੀ ਐ

ਹੁਣ ਸਕੂਲ ਦੇ ਢਾਈ ਸੌ ਜੁਆਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ (ਸਵਾ ਲੱਖ) ਮਾਸਟਰ ਪੜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੁਆਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ “ਦਿਲ ਕੀ ਬਾਤ” ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸਮਝ ਲਓ ਸਕੂਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ‘ਤੇ ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ

ਅਗਲੇ ਦੌਰੇ ਲਈ ਨਿਕਲ ਤੁਰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਕਦੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਕਾਰਡ ਵੰਡਣ ਤੇ ਕਦੇ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਨ

ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਾਸਟਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਦਲਿਤ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਨਿਗੂਣੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਰੋਣਾ ਰੋਂਦਾ ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਲਈ ਟੈਕੀਆਂ ‘ਤੇ ਚੜਦਾ ਧਰਨਿਆਂ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਂਦਾ

ਇਹ ਇਕਲੌਤਾ ਮਾਸਟਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਵੀ ਪੜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਾਚਿਆਂ ਬਾਪੂਆਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਰੱਟਾ ਵੀ ਲੁਆਉਂਦਾ ਹੈ

ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਲਾਭ ਹਾਨੀਆਂ ਦੱਸਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨਾਲ ਮਨ ਪਰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਜੁਆਕ ਜੋੜੀਆਂ ਬਣਾ ਚਿੜੀ ਉੱਡ ਕਾਂ ਉੱਡ ਖੇਡਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜੁਆਕ ਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਬ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਵੀ ਜੁਆਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ‘ਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਏਸ ਪੱਖੋਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਸ਼ਹਿਣਸ਼ੀਲ ਨੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਏਨੀ ਕਿ ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਵੇਲੇ ਮਿਡ ਡੇ ਮੀਲ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਛਕਦੇ ਨੇ

ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਰੱਟਾ ਲਵਾਇਆ ਸੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬੱਕਰੀਆਂ ਆਲਿਆਂ ਦਾ ਠੋਲਾ ਅਵੱਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕੱਢ ਲਿਆਇਆ ਸੀ , “ਮਾਹਟਰ ਜੀ ਬਾਪੂ ਆਂਹਦਾ ਬੋਡੇ ਮਾਹਟਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਕਾਈ ਮਾਰਨ ਦੀ ਵਾਦੀ ਐ ਜਿਹੜੀ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਸੱਚੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਝੂਠੀ ਮੂਠੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਐ ਬਾਪੂ ਆਂਹਦਾ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਲੇ ਈ ਨੇ ਬਸ ਰੰਗ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਐ ਕੁੱਝ ਘਰਾਣੇ ਹੀ ਅਮੀਰ ਹੋਏ ਨੇ ਮੁਲਕ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਗਰਕ ਐ”

ਮੇਰੇ ਜੁਆਕ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਸੁਆਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ‘ਚ ਮਣਾਮੂੰਹੀ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਨੇ

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪਾਣੀ ਬਾਰੇ ਪੜਾਉਂਦਿਆਂ “ਲਾਟੂ” ਦਾ ਗੋਅਰ ਇਕ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਅੜ ਗਿਆ ਸੀ ਮਹਰਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਜੁਆਕ ਮਾਸਟਰ ਅੱਗੇ ਸੁਆਲ ਬਣਕੇ ਖੜ ਗਿਆ ਸੀ “ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਪਾਣੀ ਐ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀ ਘੜੀ ਕਹਾਣੀ ਐ?”

ਮਾਸਟਰ ਐਨਕਾਂ ਨੂੰ ਨੱਕ ਦੀ ਘੋੜੀ ‘ਤੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਸੀ, “ਉੱ ਮੇਰੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਪਾਣੀ ਐ ਫੇਰ ਵੀ ਆਵਦੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆਵੀਂ

ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਈ ਗੁਣਾ ਸਿਆਣੀ ਐ” ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ

“ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਮਾਂ ਤਾਂ ਆਂਹਦੀ ਬੋਡਾ ਮਾਟਰ ਧੜੀ ਧੜੀ ਦੇ ਗਪੌੜ ਛੱਡਦਾ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਐਨਾ ਪਾਣੀ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ ? ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਪੀਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਲੇ ਮਾਰਦੇ ਆਂ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਨਾਉਣਾ ਧੋਣਾ ਟਾਲਦੇ ਆਂ ਬਾਲਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਗਿਲਾਸ ਨਾਲ ਤੇ ਗਿਲਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਚੂਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰਦੇ ਆਂ”

ਸਾਂਸੀਆਂ ਦਾ ਦੌਲਤੀ ਇੰਡੀਆ ਆਲੇ ਨਕਸ਼ੇ ‘ਤੇ ਉਂਗਲ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ “ਮਾਹਟਰ ਜੀ ਆਹ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਆਪਣਾ ਈ ਐ?” “ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ?” ਮਾਸਟਰ ਫਿਲਮੀ ਡਾਇਲਾਗ ਮਾਰਦਾ ਹੈ “ਹੱਛਾ!!” ਦੌਲਤੀ ਹੈਰਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਐ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਐ ਐਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਡੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਾ ਕੋਈ ਥਾਂ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਐ ਫਿਰ ਰੇਡੂਆ ਐਵੇਂ ਰੋਜ਼ ਰੋਲਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭਾਰਤ ਮਹਾਨ ਐ ? ਦੌਲਤੀ ਇਉਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਆਲੇ ਨਕਸ਼ੇ ‘ਚੋਂ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਅਕਸਰ ਥਾਂ ਭਾਲਦਾ ਹੈ)

ਘੁਮਿਆਰਾਂ ਦਾ ਘੰਮਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਵਹਿਬਤੀ ਐ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਸੁਆਲ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਈ ਜੁਆਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ “ਘੰਮਿਆ ਧਰਤੀ ਘੁੰਮਦੀ ਕਿ ਖੜੀ?” “ਮਾਹਟਰ ਸੈਬ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਆਂਹਦਾ ਖੜੀ ਹੋਣੀ ਐ ਜੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਚੱਕ ਵੀ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਤੇ ਚੱਕ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਨਾਲ ਹੀ ਘਰਦੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਚ ਅੰਨ ਪੈਣਾ ਸੀ ਹੁਣ ਦੀਵਾਲੀ ਵੇਲੇ ਦੀਵੇ ਨਹੀਂ ਬਨੇਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਲੜੀਆਂ ਜਗਦੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਦੱਸੀਏ ਮਾਟਰ ਜੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ ਹਟੜੀਆਂ ਜਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਈ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ ਸ਼ੋਹਦਿਆਂ ਢਿੱਡ ਅੰਦਰ ਈ ਮਾਰ ਸੁੱਟੀਆਂ ਨੇ ਸੋ ਮਾਹਟਰ ਜੀ

ਬਾਪੂ ਦੀ ਗੱਲ ‘ਚ ਸਚਾਈ ਬੜੀ ਐ ਧਰਤੀ ਘੁੰਮਦੀ ਨੀ ਇਕੋ ਥਾਂ ਖੜੀ ਐ”

ਮਜਬੀਆਂ ਦੀ ਘੀਟੋ ਸਕੂਲ ਲੰਗੇ ਡੰਗ ਆਉਂਦੀ ਐ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਨ ਆਵਦੀ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਗੋਗਾ ਕੂੜਾ ਕਰਾਉਂਦੀ ਐ ਗੋਹੇ ਦੇ ਭਰੇ ਟੋਕਰੇ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਮੁਤਰਾਲ ਵਰਦੀ ‘ਤੇ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀਆਂ ਮਾਸੂਮ ਅੱਡੀਆਂ ‘ਚ ਫਸਿਆ ਗੋਗਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਦੰਦੀਆਂ ਚਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਦਲਿਤ ਸਕੂਲ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਮੀਸਣੀ ਅੱਖ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕੇਵਲ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸਮੁਖੀ ਬਿਆਨਾਂ ‘ਚ ਹੀ ਚਮਕਦਾ ਤੇ ਦਮਕਦਾ ਹੈ ਉਂਜ ਤਾਂ ਬਸ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਚੈਨਲਾਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ‘ਚ ਹੀ ਲਟਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਘੰਮਿਆਂ, ਘੋਟੀਆਂ, ਦੌਲਤੀਆਂ, ਠੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਵਪੱਖੀ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ

ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ‘ਤੇ ਉੱਕਰਿਆ, “ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਆਉ ਸੇਵਾ ਲਈ ਜਾਓ” ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮੇਰੇ ਢਿੱਡ ‘ਚ ਕੁਤਕਤਾੜੀਆਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਸੂਟ-ਬੂਟ ਤੇ ਨੈਕਟਾਈ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ਦਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਭਿੱਟ ਚੜਦੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗਿਆਂ ਮੁਸ਼ਕ ਨੱਕ ਨੂੰ ਚੜਦੀ ਐ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਕੂਲ ਵੈਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਲਾਡਲਿਆਂ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਡੰਗਦੀ ਹੈ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਲਿਆਂ-ਭੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਸੁਪਨੇ ਬੀਜਣਾਂ ਚਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਾਲ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੱਲ ਝੋਲੀ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ

ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਦਲਿਤ ਸਕੂਲ ਹਾਂ

ਸੈਂਡਰਸ, ਟਰੰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਚੋਣਾਂ

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ 8 ਨਵੰਬਰ 2016 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ - ਡੈਮੋਕਰੇਟ ਅਤੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨ - ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅੱਤ-ਪਿਛਾਖੜੀ, ਭੜਕਾਊ, ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦਾ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਲੜਨਾ ਲੱਗਭਗ ਤੈਅ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਅਤੇ ਬਰਨੀ ਸੈਂਡਰਸ ਦਰਮਿਆਨ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਜ਼ੋਰ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਟਰੰਪ ਅਤੇ ਸੈਂਡਰਸ, ਇਹ ਦੋ ਨਾਮ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਲ-ਭੇਦ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਾਮ ਅਮਰੀਕੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਉੱਭਰੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸ਼ਰਾਮ ਪ੍ਰਵਾਸੀ-ਵਿਰੋਧੀ, ਮੁਸਲਿਮ-ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਟਰੰਪ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਪੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੈਂਡਰਸ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ, ਖਾਸਕਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਬੇਹੱਦ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਇੱਕ ਐਸੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ ਤਕਰੀਬਨ 70-80 ਸਾਲ ਤੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਮੀਡੀਆ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ, ਭਾਵ ਹਰ ਸਮਾਜਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਝੂਠ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਾਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ 'ਸਮਾਜਵਾਦੀ' ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਰਨੀ ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਉਭਾਰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਡੈਮੋਕਰੇਟਾਂ ਅਤੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ "ਤੂੰ ਖੇਡ-ਮੈਂ ਖੇਡਾਂ" ਦੀ ਨੀਰਸ ਖੇਡ ਹੁਣ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਬੇਹੱਦ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣ ਗਈ ਹੈ! ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਨੇੜ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਸਪੇਨ ਵਿੱਚ ਪੋਡੋਸੋਸ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜੇਰੇਮੀ ਕੋਰਬਨ, ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰੀਜ਼ਾ ਆਦਿ, ਇਹ ਉਹ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਈਆ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੁੱਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ। ਮੀਡੀਆ ਵੱਲੋਂ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਆਮ ਲੋਕ ਜਿਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ - ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ। ਟਰੰਪ ਅਤੇ ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਪਰ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ-ਵਿਰੋਧੀ ਜੰਗ ਜਿਹੇ ਮੁੱਦੇ, ਮੀਡੀਆ ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਦਾ ਸਬੱਬ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਹੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ 2008 ਦੇ ਉਸ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉੱਭਰ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਸਰਵੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਾਲਤਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ 2015 ਦੀ ਆਖਰੀ ਤਿਮਾਹੀ ਵਿੱਚ ਮਹਿਜ਼ 0.7% ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਵਧੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ 2016 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਿਮਾਹੀ ਵਿੱਚ ਇਹ 0.5 ਤੋਂ ਵੀ ਥੱਲੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ

ਹੈ। ਨਵੇਂ ਉਪਜਾਊ ਨਿਵੇਸ਼ ਬੇਹੱਦ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬਹਾਲੀ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਹੌਲੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬੜਾ ਬਹੁਤਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਵਕਤੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। ਉਜਰਤਾਂ ਦਾ ਥੱਲੇ ਡਿੱਗਣਾ ਅਤੇ ਛਾਟੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਉੱਪਰੋਂ ਚੀਨ, ਯੂਰਪ, ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਜਿਹੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਡਾਂਵਾਂਡੋਲ ਹੋਣ, ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਘਟਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉੱਪਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਅਮਰੀਕੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦੇ ਚੋਣ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਬਣਨਗੇ ਅਤੇ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਨੀ ਸੈਂਡਰਸ ਅਤੇ ਟਰੰਪ, ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਖਿੱਚ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਦਰ ਸੋਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਭੜਕਾਊ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇ, ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲ ਕੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਦੂਸਰਾ ਵਧੇਰੇ ਲੋਕ-ਲੁਭਾਊ, "ਸਮਾਜਵਾਦੀ" ਲੱਛਣੀ ਹੇਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੈਂਡਰਸ ਦੀ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰਤਾ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਵਾਲ ਸਟਰੀਟ ਦੀਆਂ ਤਿਕੜਮ-ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉੱਪਰਲੇ 10-15% ਤਬਕੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਗੁੱਸਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਉਹ ਤਬਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ਼ ਨਵੀਂ ਸਿਰਜੀ ਦੌਲਤ ਦਾ 2/3 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸੈਂਡਰਸ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬੈਂਕਾਂ, ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਦਮ ਉਠਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਵੀਂ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਸੈਂਡਰਸ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। 30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ 83% ਨੌਜਵਾਨ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜੋ 9/11 ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਵੇਲੇ, ਜਾਂ ਇਰਾਕ-ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਅਜੇ ਗਭਰੇਟ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੇਵਲ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ, ਜੰਗਾਂ, ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਖੋਹ ਜਾਣਾ, ਪੁਲਸੀਆ ਜ਼ਬਰ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁੱਸਾ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ ਅਤੇ ਰੈਡੀਕਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਬਰਨੀ ਸੈਂਡਰਸ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ "ਵਿਰੋਧੀ" ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੱਲ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵ 'ਵਾਲ ਸਟਰੀਟ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੋ' ਅਤੇ 'ਬਲੈਕ ਲਾਈਵਜ਼ ਮੈਟਰ' ਜਿਹੀਆਂ ਜੋ ਲਹਿਰਾਂ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਹੁਣ ਬਰਨੀ ਸੈਂਡਰਸ ਜ਼ਰੀਏ ਆਪਣਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸੈਂਡਰਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਗਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਢਾਂਚੇ ਵੱਲੋਂ ਸੋਖ ਲਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨੀਆ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਘਟੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਓਬਾਮਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ (ਸਮੇਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਦੇ) ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪਾਰਟੀ

ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਹਾਸਲ ਕਾਰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ-ਕਾਮਯਾਬ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੇਗਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਝਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮਹਿਜ਼ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸੈਂਡਰਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਰਥਿਕ ਕੌਮਵਾਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਉਹ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਾ ਘਟਣਾ ਚੀਨ ਅਤੇ ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨ, ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਅਧਾਰਿਤ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਜੂਦ ਸਮੇਂਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਪੂਰੇ ਢਾਂਚੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੋਧਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚੀਨੀ, ਮੈਕਸੀਕਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੋਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪਰਦਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ' ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਉੱਥੇ ਸਰਮਾਇਆ ਲਾਵੇਗਾ ਜਿੱਥੋਂ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਚੀਨ, ਮੈਕਸੀਕੋ, ਭਾਰਤ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਸਤੀ ਕਿਰਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਬਾਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪੱਛੜ ਕੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਰਥਿਕ ਕੌਮਵਾਦ ਦੀ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਅੱਜ ਸਿਰਫ਼ ਬਰਨੀ ਜਾਂ ਟਰੰਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਯੂਰਪੀ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ/ਨਾ ਰਹਿਣ ਬਾਰੇ 23 ਜੂਨ ਨੂੰ ਜੋ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਰਨੀ ਜਾਂ ਟਰੰਪ ਚੀਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਰੱਖਿਆਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇੱਕ ਮੁਲਕ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਵਸਤਾਂ/ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਦਰਾਮਦਗੀ ਉੱਤੇ ਰੋਕਾਂ, ਮਹਿਸੂਲ ਆਦਿ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰਾ ਮੁਲਕ ਵੀ ਇਹੋ ਕਦਮ ਉਠਾਏਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਵਪਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੈਂਡਰਸ ਕੁੱਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਟਰੰਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿ, ਸੈਂਡਰਸ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚਲੇ ਪੁਲਸੀਆ ਤਸ਼ੱਦਦ, ਖੁਫ਼ੀਆ ਤੰਤਰ ਦੀ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਟਰੰਪ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਪੁਲਸੀਆ ਦਖ਼ਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸੈਂਡਰਸ ਇਰਾਕ, ਸੀਰੀਆ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਬਾਮਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਲਟੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਸਮਾਜਵਾਦੀ"

ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਜੰਗੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਇੱਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜ ਜੋ ਜੰਗਾਂ ਲੜਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਖ਼ਰਚਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਜਵਾਦ ਲਈ ਲੜਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਇਹਨਾਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਜੰਗਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਸੈਂਡਰਸ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਨਾਲ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਜ਼ਰੀਏ ਇਹ ਸਾਰੇ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ" ਫੈਸਲੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਏਗਾ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ, ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਫ਼ਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇਗਾ, ਵੱਡੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਕਈ ਛੋਟੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਭ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਹਤ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇਗਾ। ਹੁਣ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਖਿਆਲੀ ਸੁਝਾਅ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਅਮਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ। ਵੱਡੇ ਬੈਂਕ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਹਿਜ ਗਤੀ ਜ਼ਰੀਏ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਜ਼ਰੀਏ ਵੱਡੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ "ਤੋੜ" ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਫਿਰ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਉਸੇ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਸਰਮਾਇਆ ਛੋਟੇ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਗਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੀ ਬੈਂਕ ਛੋਟੀ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸਮੱਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਮੁਫ਼ਤ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਆਢਾ ਲਾਉਣਾ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਤੇ ਟਿਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਾਣਾ। ਹੁਣ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਐਲਾਨੀਆ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਨੀਤੀਆਂ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗਾ, ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਖੋਹੀਆਂ ਹਨ, ਵੱਡੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲ-ਆਊਟ ਪੈਕੇਜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਬੇਹੱਦ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਵੀ ਸੈਂਡਰਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਖਿਲਾਫ਼, ਨਿੱਜੀ-ਮਾਲਕੀ ਉੱਪਰ ਟਿਕੇ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਮਾਤੀ ਲੜਾਈ ਕਿਸੇ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪਿੱਛਲੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਉਸਾਰ ਕੇ ਹੀ ਲੜੀ ਅਤੇ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰਨ ਦਾ ਸੈਂਡਰਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ!

ਮੌਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਹ ਆਰਥਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੈਂਡਰਸ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਗੌਰ ਕਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸੈਂਡਰਸ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਵੇਂ-ਉਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 12 'ਤੇ)